P. 96

Gândirea

LITERARĂ-ARTISTICĂ-SOCIALĂ

ANUL I. No. 1.
1 MAI 1921
Numărul 2 lei 50 b.
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CLUJ CALEA REGELE FERDINAND No. 38.

Cuprinsul

Cuvinte pentru drum . . . . . ⁂
Rătăcire . . . . . Adrian Maniu
Inelul cu piatra de rubin . . . Cezar Petrescu
Dragoste . . . . . Nichifor Crainic
Plimbare (Mombert) . . . . . trad. L. B.
Aș vrea să fiu frăgar (Szép Ernő) . . trad. V. Al. George
Soldatul Cristea (Inviere) . . . . ⁂
La Post . . . . . Ion Agârbiceanu
Despărțire . . . . . Ecaterina Pitiș
Reverie Funebră. . . . . George Voevidca
Munții . . . . . A. Cotruș
Cântec . . . . . Ecaterina Pitiș
Cronica ideilor (Un Copernic al istoriei) Lucian Blaga
Entuziasm, dar cu economie . . ⁂
Falimentul democrațiilor parlamentare . . . . . Dan Rădulescu
Prizonierii . . . . . D. Karnabatt
Cronica obligatorie de Paște . . C. Robul
Mihail Kogălniceanu descoperitorul poeziei populare . . . . Radu Dragnea
Cronica literară (Literatura de după război) . . . . . D. I. Cucu
Cronica Artistică (Octav Băncilă) . Victor Ion Popa
Cărți și reviste — Cronica mărunță — Desemne de Popa

Bibl. Univ. Cluj
No. 699-1924
SIBIU
II. 175

© BCU Cluj

GÂNDIREA

LITERARĂ, ARTISTICĂ, SOCIALĂ

Apare la 1 şi 15 ale fiecărei luni

Redacţia şi administraţia. Calea Regele Ferdinand No. 38, Cluj

ABONAMENTE: 1 an lei 60; 6 luni lei 35; 3 luni lei 20. — Lei 2·50 exemplarul. — Pentru instituţii un an 120 lei.

INSERŢII ŞI RECLAME se primesc la administraţia revistei, achizitori împuterniciţi şi toate agenţiile de publicitate.

REDACŢIONALE. Gândirea va face minuţioase recenzii tuturor lucrărilor trimise pe adresa noastră. Domnii autorii şi casele de editură sunt rugate a trimite câte 2 exemplare. — Manuscrisele trimise nu se înapoiază. Primim bucuroşi cronici asupra mişcării culturale, literare şi sociale din toate ţinuturile româneşti.

BANCA AGRARĂ

SOCIETATE ANONIMĂ CLUJ

CALEA REGELE FERDINAND Nr. 36—38

(In casele proprii) (Telefon Nr. 5—39 şi 12—17)

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000,000

(Bancă împuternicită cu finanţarea reformei - agrare prin Decretul-Lege Nr. 4167 din 12 Septemvrie 1919).

Execută tot felul de operaţiuni de bancă

Primeşte depuneri spre fructifizare } **cu 5% netto**
Primeşte depuneri în cont curent }
Cumpără şi vinde monezi străine.
Finanţează intreprinderi agricole şi industriale.
Emite scrisori fonciare.
Acoardă împrumuturi hipotecare cu anuităţi pe 10, 15, 25 ani.
Acoardă împrumuturi cambiale.
Acoardă împrumuturi pe gaj de efecte (lombard).
Acoardă împrumuturi pe mărfuri (varante).
Excontează cambii, efecte, cupoane, devize.
Secţie specială pentru organizarea cooperativelor.
Secţie specială pentru maşini agricole.
Secţie specială pentru produse agricole.

Virimente directe de cont-curent cu toate băncile mari din ţara şi străinătată

© BCU Cluj

P. L. P 95
P. 9

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: CALEA REGELE FERDINAND No. 38 CLUJ

Gândirea

LITERARĂ-ARTISTICĂ-SOCIALĂ

APARE LA 1 ŞI LA 15 ALE FIECĂREI LUNI
REDACTORI: CEZAR PETRESCU ŞI D. I. CUCU

ANUL I
No. 1
1 MAI 1921
EXEMPLARUL 2 LEI 50

CUVINTE PENTRU DRUM

E obiceiul ca atunci când porneşti o revistă să o călăuzeşti cu o explicaţie sau un program. Nu vrem să ne exagerăm nici puterile, nici făgăduelile.

Incepem această revistă, având din primul ceas înainte socotelile de tipar şi hârtie, şi conştiinţa că primul rod va fi departe de tot de îmbogăţire. In România-Mare, în care atâţia umblă după o pradă ori alta, — mai trebue să fie şi câi pentru ideal. Gândirea noastră se întemeiază pe faptul că odată, românii mici şi subjugaţi au avut un Luceafăr. Unii din solii Luceafărului au murit, alţii sunt miniştri, mulţi nu mai scriu. In România cea nouă, e o datorie să încercăm a face să apară o revistă — cel puţin tot atât de bună cât a putut să apară în timpuri de asuprire streină. Fi-vor lanţurile nevoilor materiale de azi o mai mare piedecă decât duşmanul de eri? Aceasta trebue experimentat. — Nu e în puterea noastră, a celor mici de azi, să răstrăm înălţimea celor mari cari au amuţit. Vie alţii, fiindcă trebue să vie, fiindcă ţara are nevoie de lumina Gândirii, cum a avut odinioară nevoie de gândul consolator al Luceafărului. Nu suntem noi cei chemaţi — înalţe-se alţii!

Să mai răspundem de ce apărem? Dar primăvara de afară, de ce-şi ridică din ţărînă lumina florilor? — Sunt unele mai sărace, altele mai bogate, dar toate divine ca simbol al Invierii.

Drumul e deschis. Pentru cei scârbiţi de politică vană, pentru cei desamăgiţi de făgăduieli şi teorii căzute dela primul sbor ca paserile cu aripile retezate, — „Gândirea“ vrea să fie un prietin. Drumul nostru va trece uneori şi prin paragini pustii, dogorite de soare ameţitor, — drumuri pline de praf şi lătrături de câini. Va trece şi pe sub asfinţituri şi răsărituri, — şi poate şi sub acele nopţi fără luceferi, în cari numai pulberea din calea robilor e lumină.

Incă ceva. Mai e obiceiul ca atunci când închei această primă pagină, să arăţi un criteriu, un program de activitate fixă, un sistem după care întreg grupul va întra în bloc în nemurire. Cu asemeni programe infailibile pierd şi jucătorii de ruletă, şi au pierit şi multe reviste.

Nu ne-am strâns laolaltă să fim mai tari ca turmă. — Pe drumul „Gândirei“ fatal fiecare e răzleţ şi izolat. Drumul e deschis — altul pentru fiecare; şi înţelegem a recunoaşte dela primul pas, că fiecare va ajunge acolo, unde puterile sale sunt în stare să-l ducă.

Obicinuiţii drumeţi au o traistă cu merinde pentru ei. — Scriitorii însă ca şi în străvechiul vis biblic, trebue să poarte pe frunte azimile din care paserile cerului şi flămânzii lumei vin şi pradă.

Vom da tot ce avem mai bun, şi vom da până ce prin puterea altora, darul nostru va fi de prisos.

RĂTĂCIRE

Aleia cu pomi negri — şi casa aplecată
Pe care cade seara... Trist bufniţele plâng.
Aici copilăria mi-am petrecut odată,
Azi m'am întors. De vânturi copacii grei se frâng.
Cu ochi reci şi negri — rea noaptea priveghiază,
In amintire intru ca 'ntr'un uitat cavou,
Vremelnicia 'n toate pieirea îşi graveaza,
Nici moartea nu mai pare să fie lucru nou.

Unde 'i fi tu acuma, copilă de-altă dată
Ai fost un basm sau viaţă? — în micul cimitir
Pe crucea dărâmată e slova măcinată
Şi un măceş mai creşte, în loc de trandafir.

Mai trebuieşte clopot jeluitor să geamă
Când viaţa-mi simt străină? — In viaţă şi 'n poveste!
Fără durere norii în lacrimi se destramă
Iar ochii seci stau ţintă spre tot ce nu mai este.

ADRIAN MANIU.

© BCU Cluj

Inelul cu piatra de rubin

In capul scărilor, doctorul se opri obosit. Aerul primavăratec de afară, păru divin parfumat după mirosul de eter, cloroform, sânge şi iod, respirat două ceasuri în şir în sălile dreptunghiulare şi albe cu paturi de răniţi.

O pasere ciripi îndrăzneaţă pe treptele cenuşii de piatră. Gâze cu aripele punctate negru şi roşu alergau pe lespezile încălzite de soare. O petunie pierdută, se ofilea strivită de paşi. Doctorul vru să coboare. Il cheama în faţă aleele cu nisipul jilav, arbuştii cu mugurii abia pesniţi, zambilele timpuriu înflorite.

Dar medicinistul îl opri, ştergându-şi o urmă invizibilă de praf, de pe mâneca tunicei elegante.

— Mai avem încă trei răniţi, domnule Maior. Intr'o sală de jos... Cei mai gravi... Sunt cazuri interesante.

Studentul rosti ultimile cuvinte cu o nuanţă de mândrie în glas. Ca orice începător entuziast, se vedea că apreciază „cazurile interesante".

Maiorul se resemnă. Ar fi dorit mai degrabă umbra aleelor, parfumul de zambile şi câteva clipe de hodină, înfund, pe banca de sub molizii cu miros tare de răşină. Dar dorinţele demult nu mai aveau decât o însemnătate accesorie. Pentru a amâna însă şi ultima corvată, deschise port-ţigaretul.

— Fumăm mai întâi. Asta linişteşte nervii..

Studentul îndrăzni cu greu să aprindă una, salutând prompt, cu spinarea încovoiată, încântat de familiaritatea noului şef. „Cu ăsta o să meargă uşor", — îşi zise, şi mulţumit zâmbi fără voie, dimineţei însorite, pădurei de brad, cerului albastru, primăverii. Pentru a câştiga mai repede încrederea noului comandant se simţi dator să amintească iarăşi cele trei „cazuri interesante". Doi cu leziuni grave la cap, orbi. Celalt operat a cincea oară, fără nădejde aproape.

— Inainte de a pleca la Corp, domnul Colonel i-a scos dintr'o rană pros operată la ambulanţă, bucăţi de postav şi un colţ de fotografie. O ţinea la piept... S'au ivit complicaţii. Acum nu scapă decât dacă încercaţi o operaţie îndrâsneaţă. Domnul Colonel, spunea că numai dumnevoastră, un specialist, veţi reuşi, poate...

Inventase această apreciere a Colonelului, doar pentru a-şi asigura statornic simpatia noului medic. In scurta-i experienţă, începătorul învăţase că oricât de stângace ar fi o linguşire, întotdeauna încântă vanitatea şefilor.

Maiorul însă, dădu nepăsător din umeri.

Venit de la o ambulanţă imediat din dosul frontului, acest spital adăpostit în hotelurile unei staţiuni balneare, la 50 de kilometri de linia focului, departe de chaoticul bombardament al artileriei, i se părea aproape un lăcaş de lux şi repaos. Acolo lăsase câteva corturi de pânză, răniţi cari mureau pe targă sau sub cuţit, pe masa împrovizată de scânduri. Rănile erau încă murdare de ţărână, bolnavii cu ochii turburi de spaimă, toate se petreceu vertiginos într'o înfrigurare întreţinută de clănţănitul vecinic apropiat al mitralierelor.

Aici găsise săli luminoase, instrumente sterilizate în aparate strălucitoare de nichel, paturi cu lingeria albă, unde răniţii întorşi de la noroiul şanţurilor se cufundau cu voluptate.

Surorile de caritate purtau în buzunările şorţurilor ultimile ro-

mane franţuzeşti cu coperta galbenă, de la Cartierul Diviziei vecine, ofiţerii cu uniformele încătărămate în curelele noui, treceau călări pe cai cu îngrijire lustruiţi, fumau ţigări aurite, puteau râde cu veselie şi nepăsare.

Cei douăsute de bolnavi cercetaţi până acum erau în preajma convalescenţei. „Cazurile grave" nu putea exista de cât în imaginaţia juvenilă a începătorului. Cei gravi muriseră pe drum, sau la primele ambulanţe. Dar studentul se încăpăţină să-şi apere sala favorită.

— Dacă încercaţi după masă operaţia, poate scapă. N'aveţi idee ce interesant e numărul 3 7... Se spune că s'a luptat ca un brav. Nu se desparte de fotografia unei femei. Primeşte dela dânsa la fiecare trei zile câte o scrisoare. I-le trimite la urmă, de la regiment Dar nu vrea să răspundă... Nu poate scrie şi nu lasă pe alţii, zice să n'o înspăimânte... E un om tare, domnule Maior! Poate-i redaţi viaţa... Doctorul se hotără, dezarmat de romantica însufleţire a tânărului. Aruncă ţigarea.

— Să-ţi vedem dar eroul...

Medicinistul încântat o luă înainte, dealungul culuoarului. O înfirmieră cochetă în şorţul alb răsări de undeva şi păşi în urmă, în vârful pantofilor. In dosul unei uşi se auzi o frântură de cântec. Alături gemete. Câţi-va bolnavi, în halaturi, fumau în fund, pe o bancă. Studentul păşea sigur, aproape cu autoritate ca într'un domeniu unde se simte atotputernic. Totuşi în faţa uşei, deschizând, se înclină lipit de uşor, făcând loc şefului cu un respect exagerat. Doctorul îşi zâmbi singur, răutăcios, ca întotdeauna când surprindea o slăbiciune: — „ăsta ajunge departe".

Cei doi răniţi cu fruntea înfăşurată în bandagii enorme, nu se mişcară la vuetul paşilor. Poate nici nu auzeau sgomotul. Poate resemnaţi vecinicului întunerec nu mai găseau demult interesant să afle ce se petrece în jurul lor. In cele două paturi lipite lângă fereastră păreau două momâi monstruoase, înţepenite sub cerşafuri şi lipsite de viaţă. Prin geamul deschis, aerul năvălea fraged şi rece; dar bolnavi îl respirau înăbuşit prin filtrul iodoformat al bandajelor. Un cais îşi scutura pe pervaz florile roze' svârlite de-o slabă adiere. In anticamera morţii nimeni însă nu lua seamă că afară e primăvară. Ori poate o vedea numai rănitul dintr-al treilea pat. Căci ochii acestuia forsforescenţi de durere, negri şi mistuiţi sub fruntea palidă, priveau neclintit, undeva afară, în albastrul fără nor al cerului, printre crengile caisului cu flori trandafirii, unde zumzăiau albinele. Mâinile întinse dealungul cerşafului, golite de sânge şi cadaverice, schiţau abia îndrăsnit gestul unei desmierdări pentru o vedenie absentă; desmierdarea murea însă neputincioasă în vârful degetelor. Ecoul paşilor îl lăsă strein. Priveliştea de dincolo de ziduri, îi adunase parecă hipnotizat, tot restul pâlpăirei de viaţă care nu fugise încă prin vinele deschise.

Rănitul nu tresări decât atunci când doctorul îi prinse mâna şi cu automata obicinuinţă a meseriei îi pipăi pulsul. Atunci închise ploapele. Smuls din visare răspunse cu un gamăt slab, ca un scâncet timid de copil.

Maiorul se plecă să-i rostească convenţionala formulă de încurajare, repetată de sute de ori, la căpătâiul a sute de muribunzi.

Dar glasul îi muri pe buze. Scăpă braţul rănitului şi înăbuşit de emoţie se sprijini de fiarele patului, mai palid de cât muribundul. Cu degetele duse la frunte încercă zădarnic să alunge o apariţie imposibilă. In sala aceia, pe patu

© BCU Cluj

de moarte, regăsea singurul om pe care n'ar fi gândit să-l mai întâlnească nicări, niciodată.

Studentul crezu că e nevoe de o lămurire şi se apropie aşteptând. Cu un semn abia văzut arată măsuţa unde între flacoanele de medicamente, rezemată de perete, în fotografia cu cartonul sfăşiat şi pătată de sânge, o femee surâdea serafic pachetului de scrisori din faţă. Tânărul zâmbi satisfăcut. Povestirea lui se dovedea întemeiată. Doctorul se putea convinge că la capul muribundului veghează umbra unei femei... Dar doctorul îşi trecu rătăcit privirea dela rănit la fotografie şi de aici iarăşi la pachetul de scrisori. Bolnavul deschise ochii, clipi şi pupilile i se dilatară deodată de spaimă. Il recunoscu. Iar în minte-i născu brusc teama unei halucinaţii care nu putea însemna decât începutul delirului, agonia şi pe urmă debunăseama moartea. Vru să ridice mâna pentru a pipăi arătarea. Dar mâna refuză şi căzu inertă.

Se strânse sub pânzele albe şi aşteaptă cu respiraţia tăiată. Tăcea cu gematul înabuşit în gâtlej. Tăcea şi doctorul. Tăceau nedumeriţi acum şi studentul şi infirmiera cu buzele roşii. Aşteptau cu toţii ceva. Nimeni nu ştia ce. In cameră cutreeră un fior nehotărât ca o presimţire.
Un orb neliniştit înalţă capul uriaş şi fără figură dintre perne. Intrebă ceva surd în mormanul de pânze. Un fluture, — cel dintâi — întră vesel pe geam, sboară în zigzag deasupra paturilor, îşi tremură umbra aripelor pe obrazul fără sânge al muribundului. Toţi urmăriră fără voie câteva clipe sborul vioi al insectei. Apoi fluturile ieşi din nou pe fereastra deschisă. Orbul, necăpătând nici un răspuns îşi îngropă capul în aşternut. Nu se mai auzi decât tictacul abia distinct al unui ceasornic, şi departe, undeva în pădure, chemare intermitentă a unei goarne. Celalt orb plânse prin somn...

Când Maiorul se întoarse în camera ce bagajele nedesfăcute încă, studentul coborâ in grădină întristat. Bucuria de adineori se risipise. Doctorul cel nou se arată capricios şi ascuns. In scena neînţeleasă din sala muribunzilor, bănuia vre'o vină necunoscută, vre'o abatere neobservată dela regulament, vre'o greşală în îngrijirea bolnavului, şi tăcerea încăpăţinată a doctorului care nu-şi arătase cel puţin nemulţumirea, îl neliniştea mai grozav decât cea mai aspră observaţie. Prevedea deacum noui neajunsuri. „De pe front toţi se întorc maniaci". Şi asta se întâmpla

DRAGOSTE

Te cuget — şi nu pot să te pătrund;
Dar când lumina ochilor mi-o 'ntuneci
Cu valurile părului profund

Şi 'n braţele 'ncordate de avânt
Cu mlădieri şerpuitoare 'mi luneci,
Mă sgudui tot, orbit, şi mă frământ.

Ca pomu 'n care chiuie o furtună
Cutremurat din vârf până 'n pământ
Sărmanul cuget — cum mi-ar fi mai bună

Mereu pregetătoarea lui povaţă
Când coardele simţirii îmi răsună
De adânca şi vijelioasa viaţă?

Dă-mi ochii sfinţi şi sânul blestemat
Amestec ce mă arde şi mă 'nghiaţă.
Un zeu şi un diavol s'au îngemănat.

Şi-au măsurat puteri nemăsurate
In lutul scump din care te-au creiat.
Femee tu, amară voluptate,

In tine simt, haotic şi durut,
Cercatele 'ntrebări nedeslegate.
Nu vreau să le 'nţeleg; — în van am vrut; —

Dar le trăiesc, m'absorb şi le pătrund
Când te sărut — şi le sărut când te sărut,
Şi, dus de mii de sărutări, m'afund

Ca într'un haos luminat de stele
Ce isvorăsc din noaptea fără fund.
Asemenea săruturilor mele

Nichifor Crainic

---

tocmai acum, când era masa de Joi la Cartierul Diviziei, şi când Domna General îl invitase să acompanieze câteva romanţe noui la vioară. Petrecerile făgăduite se îndepărtau... Figura tinerească se îmbufnă într'o supărare de copil căruia i se răpeşte o jucărie dorită. Iar pentru a-şi răzbuna desamărgirea, aleargă să vestească colegilor, infirmierelor şi surorilor de caritate că Medicul venit de pe front e fără îndoială un maniac, dacă nu cumva mai rău...

De sus, dela fereastră, Maiorul îl zări trecând grăbit pe aleie spre pavilioanele de unde se auzeau rîsete femeeşti şi suspinul unui tril de flaut.

Pavilioanele aceastea noui nu le recunoaştea doctorul. Dar restul decorului îi era dureros de familiar. Şi cărările cu nisipul netezit, şi bazenurile pe jumătate secate şi pădurea de brad prăvălată până sub stâncile râului. După cinci ani, vagăuna aceasta de munte, unde i se surpase deodată toată fericirea, îl chemase asemeni unui tainic destin pentru a-l amesteca şi la ultimul desnodământ. Cu fruntea încleştată în pumni, cu coatele rezemate în pervazul dur, încerca să-şi alunge amintirile. Ele se întorceau însă îndărătnic, năvălind odată cu mirosul aspru de răşină, care-i scormonea plămânii ca o mână ce sfâşie o dureroasă rană. In acelaş parc, în acelaşi alei, la picioarele aceloraşi pini cu acele brumate, unde se soreau acum convalescenţii cu feţele supte; rătăcise înebunit in noaptea aceia când femeia care surâdea serafic pe cartonul fotografiei de la căpătâiul rănitului, şi dânsul, muribundul de jos, îi călcaseră în picioare viaţa. Intâmplarea neghioabă îi pusese în seara aceia în mână scrisorile lor, unde încrederea lui naivă era subiect de răutăcioase aluzii.

Urzeala aceia de minciuni cari durau de o lună, îi apăruse de odată pe neaşteptate, monstruoasă şi brutală. Femeia, singura de care nu se îndoise niciodată, îl înşelase cu cel dintâi venit, cu un ofiţeraş pudrat şi cu părul cleios de brilliantină, sec şi preocupat doar de ultimele romanţe de varieteu, de cai, de câini şi de scrimă. Zădarnic încercase să priceapă. Cu fălcile încleştate rătăcise în întunerec, întrebându-se de ce, de ce? Şi sus orchestra cânta, lumea putea fi încă veselă, ferestrile cazinoului vărsau valuri de lumină peste cetina brazilor... Viaţa şi-o trăise apoi cenuşie. Scârba şi dorinţa îl chinuise nopţile. Fiecare surâs, fie care gest al unei femei întâlnite îi trezea amintirea ei. Carnea lui o dorea. Se trezise de atâtea ori aşteptând-o! în speranţa că se va întoarce. Se coborise şi până acolo. După patru ani, nu începuse să uite decât atunci când îmbrăcând uniforma şi chemat să scormonească cu fierul cuţitelor rănile altora, durerea şi-o topise absorbită de alte suferinţi mai imediate şi de permanenta vecinătate a morţii. In dimineaţa aceia chiar, apropiindu-se pe şosea de locurile a căror amintire numai, îi ciuspa, altădată pumnii, pândindu-şi bănuitor emoţiile, cu bucurie înţeleseze că însfârşit trecutul era mort. Nu mai simţise nimic alt, decât tristeţea pe care o dă întotdeauna întoarcerea în aceleaşi ţinuturi cunoscute odinioară; unde un copac mai îmbătrânit, o schimbare neînsemnată, o stâncă prăvalată de la locul ei, jalonează melancolic trecerea anilor. Se simţea tare. Vindecat. Iar primăvara îi în mugurise în suflet nădejdi noui, pentru o altă viaţă începută dela

© BCU Cluj

capăt, cât de târziu, şi cât de sărăcăcioasă de acum în bucurii.

Cu un ceas înainte, gândise să coboare scările. să treacă pe sub fiecare copac, pe fiecare cărare unde gemuse atunci, pentru a-şi cerceta încă odată cicatricile. Le credea închise pentru totdeauna.

... Şi jos, în patul celor cari îşi aşteaptă moartea, se întâlnise faţă în faţă cu el, vinovatul, singurul vinovat. Tot ce clădise zi cu zi se prăvălise deodată. Toată uitarea se dovedise amăgitoare. O simţise într'o singură clipă. O simţea şi acum, la gândul că după cinci ani, fericirea lor dura încă, pe când a lui trecuse ca fluturile de adineori după câteva pâlpăiri. După cinci ani, pe celalt ea îl iubea încă tot atât de pătimaş ca în cel dintâi ceas; o dovedea vraful de scrisori „trimis la fiecare trei zile". După cinci ani, celalt, era încă mistuit într'atâta de dorinţa ei, pentru a nu se despărţi nici în pragul morţii de nemernica fotografie ce-şi lăsase bucăţi de carton în rana de care murea acum. Pe dânsul îl uitaseră de atunci... Amintirea lui nu le turburaseră fără îndoială nopţile lor. Intre dânşii, între săruturile lor, între îmbrăţişerile din fiecare ceas, umbra lui nu apăruse niciodată ca o îndepărtată mustrare...

Dar acum dânsul murea jos. Il vor îngropa, după o simplă înregistrare în condicile cu tartaşele verzi. Va putrezi. Şi ea zădarnic îl va aştepta lacomă de sărutări, mistuită în aşternutul unde va dormi deacum singură, singură, singură.

Doctorul uşurat respiră şi râse răutăcios.

Primăvara cu mugurii plesniţi de viaţa cea nouă, cu florile de cais, cu seva întinerită care pulsează pretutindeni în ierburi şi vietăţi, îi păru deodată sălbatică şi superbă. El va respira şi mâine mirosul puternic de răşină care-i îndurerează astazi plămâni, celalt va amuţi sub pământ. La ce-i va fi servit că i-a furat fericirea?

Mâinele ei calde, cu puful blond care se sburleşte voluptuos în nopţile de iubire, în van se vor întinde îmbrăţişând deacum înainte o umbră. Celalt nu se va mai întoarce. De acolo, nu se întoarce niciodată nimeni.

Iar atunci, când celalt va fi fost plâns îndestul, singurătatea va începe s'o doară. Îşi va aminti şi de dânsul. Nu se poate să nu-şi amintească. Il va dori poate. Intr'o noapte dintracelea când femeile nu nu pot îndura tăcerea şi solitudinea, va veni el. se va strecura pe uşe ca un demult aşteptat, îi va cuprinde încet capul în mâini, şi va erta, va uita, vor plânge uitând împreună. Fericirea lor mai poate învia încă. Dar pentru aceasta celalt trebue să fie mort, putrezit de mult, trecut în rândul umbrelor.

Doctorul se desprinse dela fereastră înviorat.

Coborâ scările cu faţa luminată.

Bătu pe umeri studentul cu o familiaritate părintească şi fericită. Fredonă o frântură de romanţă.

Cercetă bolnavii, împărţind nădejdi fiecăruia. Prin săli trecu ca o suflare de speranţă, şi ochi răniţilor îl însoţiră din paturi spre uşă, bucuroşi şi înmuiaţi de recunoştinţă.

In camera muribunzilor întră cu umerii îndreptaţi voinicește. Intârzie lângă orbi.

Aduse cu el un val de lumină. Povesti primăvară deafară. Le aminti că ştiinţa face minuni, şi o minune le va reda cu siguranţă vederea mâine. Orbii ascultau nemişcaţi. In capetele ascunse sub tampoanele de vată, începea să încolţească vecinic omenească încredere în supraomeneştile minuni.

Celalt asculta cu mâinile palide întinse dealungul cerşafului alb. Cu ochii infipţi îdărătnic în bucata de mătase a cerului, începu la rându-i să spere. Cu ultima desnădejde se acăţa de gândul că poate „el" va erta, că poaté îl va înăbuşi umilit sub o mărinimie generoasă, ca poate îşi va stoarce toate resursele ştiinţei pentru a-i dărui ca unui netrebnic viaţa de care i-e sete, de care nu vrea să se despartă, de care are nevoe pentru ea, numai pentru ea. Şi privind albastrul de cleştar al cerului, ramura legănată de vânt a caisului, sorbind cu nările lacome şuvoiul răcoritor de aer, muribundul speră laolaltă cu orbii.

Doctorul se opri în faţă, îi prinse mâna grea, numără bătăile si nu-şi putu înăbuşi bucuria când le simţi neregulate şi şovăelnice, slaba pulsaţie a ultimului rest de viaţă care se topea în fiece clipă. O lăsă să cadă. Pe cerşaful alb, întinse dealungul trupului şi inerte, păreau acum două mâini de mort, două mâini ale cadavrului care va fi mâine. In paloarea de ceară strălucea viu o singură picătură de sânge, rubinul dela inelul din mâna stângă. Doctorul îl recunoscu. Era inelul ei. Acel pe care-l dăruise el, pe care îl purtase dânsa, atunci, aşa de demult, când credeau amândoi în vecinicia iubirii lor. Muribundul îi ghici privirea. Poate ştia. Căci încerca să ascundă mâna sub pânză. Dar mâna nu se supuse şi inelul străluci mai departe, picătură închegată de sânge, pe degetul de ceară. In ochii rănitului tîşniră lacrimi rotunde şi se rostogoliră pe obrajii uscaţi.

Atunci doctorul se întoarse către student, şi rosti apăsat, ca nu cumva să-i scape muribundului vr'un cuvânt.

— Nu mai încercem nimic. E condamnat... Maine...

Si întoarse spatele.

Coborînd scările, întinse tînărului o ţigare şi, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de o hotărîre ne însemnată, adăogă:

— După ce se termină cu 37 îmi aduceţi mie fotografia, scrisorile şi inelul de pe pe deget. O să le trimit eu femeii. O cunosc...

Apoi coborî şi începu liniştit să se plimbe pe aleele cu nisipul stropit. Convalescenţii cântau undeva, sub pădure.

Vântul ninse flori albe. Rupse o sâmbilă, şi sorbind însetat, cu ochii închişi, parfumul ameţitor, întâia vară după cinci ani, surăse zilei de mâne cu încredere.

Cezar Petrescu.

PLIMBARE

de Alfred Mombert.

Ei trec prin verdele grădinei.
Paseri cântă şi flori înfloresc.

Un bărbat şi un copil tăcut.
Ei sorb cu sete-al primăverii vânt.

Mirat copilul se opreşte:
„Eu cred că pot vedea pe mama..."

Ei îşi ţintesc privirea 'n iarbă...
Paseri cântă şi flori înfloresc.

trad. de L. B.

AŞ VREA SĂ FIU FRĂGAR

— Szép Ernő —

Aş vrea să fiu frăgar enorm,
Ca 'n scuturare,
Cu fragi
Copiii 'ntregei lumi să-i satur...

Aş vrea să scutur sărutări
Pe buza arsă-a celor, care trec,
Să scutur cornuri bieţilor flămânzi,
Şi inimă bogaţilor...

VASILE AL-GEORGE.

© BCU Cluj

SOLDATUL CRISTEA.

(ÎNVIEREA)

O noapte când întreaga primăvară
Se revărsase 'n flori de ghiocei,
Am auzit cum țiuitul de ghiulele
în dangăt greu de clopot iar schimbase.
Atuncia înainte-mi s'a oprit
Aproapele — din suferinți
soldatul liniștit.
El care mâncase din gamelele noastre
El a cărui pâine o mâncasem
Desculț purta încă rosătura cizmelor.

După ce cu sudoare în frunte
Ii adâncisem groapă de vesnicie
Astupând cu o marmură somnul lui în munte,
Ce căuta în sanțul din câmpie?
Prin arătarea lui ca prin ceață
Vedeam coastele pământului — și o stea.
Domol de mine s'a apropiat
Cercetam să nu fiu în visare nebună.
Departe auzeam cum tunurile tună
și simțeam atât de bine toate
Țărâmul sur în ultima bătaie a lunei
Adăpostul licurind sârme ghimpate
Și cerul albastru cum e pielea prunii.
Cerul — de stele ca de sulițe străpuns.

In alți ani pe vremea asta la sat
Copii în mâini cu sălcii mugurite
Cântau — osana — celui înviat —

„De unde vii" l'am cercetat — nu știi
Ce poți să pați — când află căpitanii
Lipsești deatâta vreme! — Dar chiar eu.
V'am povestit a lui înmormântare

Șoptit-a el: Am fost la Dumnezeu;
Intâi o negură mă coprinsese
Și negura lumină s'a făcut.
Cum ași privi în soare — am zărit
Tot drumul cum veneau pe nori
Ca pe o targă moale — duși de îngeri mulți soldați
Din toate armatele, din lume adunați.
Și tatăl cerului, la sânul lui
Pe cât de prosti și păduchioși strângea
Mai bun — cu cât a fost viața mai rea
De-s schiopi 'ngenunchiau fără durere
Cei fără câte-un braț — s'alăturau

Și două mâini în rugă împreunau
Intrând pe același drum în rai
Si cei viteji de moarte dătători
Leoarcă de sânge, roși ca roșii flori,
Și cei în lanțuri încă ferecați
Pentru arădare sau ca pildă împușcați.

O — mulți până la porțile cerești
Țineau încă în mâna încleștată
Mâner de sabie sau o granată
Si buzele albastre supte
Purtau înjurături de lupte
Si vorbe de iubire — mamă — tată.

Dar razele Dumnezeirii
îi curățau de țărna amintirii
Și îi vedeam cum urcă în neștire
Din sutele de mii de nimicire
De pe planeta noastră blestemată.

Moșneagul cerului se tânguia:
— Am risipit cu pumnii stele
Am plămădit pământul și era
Atât de bun, cu păsări, flori și câte cele. . .
Copilul meu n'a pătimit destul?
Invățătură moartea lui n'a fost?

— Tăceam și plecam capul ca un prost.
Și pricepeam — ce'ndepărtat vorbeș e!
Zicând, aproapele mai mult de cât pe tine îl iubește!
N'ați înțeles că toții sunteți frați
Chiar dacă aveți altă haină de soldați?

Iar cei ce'ndură chinurile vieții
Când pâinea nu din ori ce zi mănâncă
De-am zis că este însuși trupul meu
Aflați că'i numai putrezirea voastră
E carne de prietin și dușman
Crescută pe același spic de grâu
Și frământată de același greu.

In ceața plumburitei dimineți
M'am trezit singur dintr'o dată
Vedeam prin sârma — lăcrimată
In mirosul de mort și giocel
Un soare nou.

© BCU Cluj

LA POST.

I.

In curtea birtului „Leul de aur" stăteau de mai bine de-un ceas, înhămaţi caii la trei căruţe dela ţară. Caii micuţi, slabi, nu păreau nerăbdători, îşi ţineau capetele plecate, obosiţi, aproape durmind, iar picioarele le erau cufundate adânc în noroiul sur, cu răsuflet acriu, pişcător, care acoperea întreagă ograda birtului. In răstimpuri le şuiera prin coama aspră vântul dela miază-noapte, care izvorea, tot mai înteţit, din văzduhul posomorît şi rece, desprinzându-se parcă din norii întunecaţi ce se târau în silă de-asupra oraşului.

Nerăbdători erau cei trei băeţaşi, între doisprezece şi patrusprezece ani, care şedeau pe scândura ce servea drept capră în cele trei căruţe, cu hăţurile într'o mână, cu biciul în cealaltă, cu obrăjorii învineţiţi de frig, cu nasul roşu, cu ochii înlăcrimaţi, cu căciulile rotunde, albe, trase adânc pe urechi. Aruncau în toată clipa ochii spre ferestile murdare dela o sală a birtului, şi din când în când, vr'unul din cei trei zicea:

— Nu se mişcă nici acum!

— Nu! răspundeau repede cei-lalţi.

Şi de câte ori schimbau vorbele acestea, se mişcau pe scândurile lor pentru a se învăli mai bine în ţoalele roase, apoi îşi strângeau subsuoară hăţurile şi codoriştea biciului, şi-şi frecau pălmile, suflând în pumnişorii lor roşii-vineţi, să se încălzească.

Cădea înserarea; subt şoproanele din curte nu mai erau decât două căruţe, deşi au fost ticsite peste zi, fiind zi de târg la oraş; drumeţii se grăbiră să plece din bună vreme: drumurile erau rele şi desfundate, şi cât ce cădea noaptea, un întuneric să-l tai cu cuţitul. Era pela mijlocul lui Noemvrie.

— Iată-i că se ridică! se auzi deodată vesel, glasul unuia din băeţi.

Dar nădejdea lor fu zadarnică: în birt se aprinseră lămpile şi la lumina lor băeţii zăriră pe cei trei preoţi stând în picioare, lângă masă. De mult stăteau aşa, dar în înserarea ce cădea tot mai greu, băeţi nu putură vedea desluşit ce fac cei din lăuntru.

O după amiază întreagă ţinu discuţia între cei trei prieteni, şi nu o puteau sfârşi nici acum. Deşi erau din sate destul de aproape, nu se întâlniseră decând începuse mişcarea revoluţionară, odată cu venirea acasă a soldaţilor, după prăbuşirea armatei austro-ungare pe frontul italian. Deşi pentru ei era limpede ce are să se întâmpe pe viitor, deşi ştiau că România a mobilizat, că întâile trupe au trecut Carpaţii, şi că peste două săptămâni se va ţine adunarea dela Alba-Iulia, cei trei preoţi erau foarte neliniştiţi şi părerile lor erau împărţite, asupra măsurilor care vor trebui luate, pe de-o parte pentru a nu se intinde revoluţia şi a nu degenera în mişcări primejdioase înfăptuirei României mari, iar pe de altă parte pentru a umple golurile lăsate în administraţie prin fuga celor mai mulţi slujbaşi unguri şi de alte neamuri.

Cei ce demobilizaseră din propia voinţă, odată cu prăbuşirea armatei Monarhiei, se înapoiară în satele lor întunecaţi, adânc nemulţumiţi şi porniţi spre o revoltă care părea că nu poate fi satisfăcută numai prin alungarea autorităţilor străine şi prin inlocuirea lor cu stăpânirea românească. Cei trei preoţi, trăind în mijlocul poporului, băgară de seamă că foştii soldaţi sunt nemulţumiţi cu toate rânduielile vechi, cu oameni vechi mai ales, chiar dacă erau români, ca de pildă primarii şi juraţii satelor; că-i delătură pretutindenea şi-i înlocuesc cu omeni ditre ei. Băgară de seamă cu durere adâncă, cu surprindere, şi uneori cu disgust, că demobilizaţii privesc cu o ură, nedefinită încă, mai ales pe intelectuali, ca şi când toţi aceştia le-ar fi fost nişte duşmani. Auziră că, din câteva sate, chiar preoţii şi învăţătorii au trebuit să fugă. Pe de altă parte cele mai multe slujbe administrative rămaseră goale: slujbaşii streini fugiră, şi se putea foarte uşor să se prăbuşească întregul aparat al vieţii de stat.

Doi dintre proţi erau de părerea că mai mare nevoie de ajutorul lor era la oraşe, să suplinească pe funcţionarii fugiţi; al treilea, Ion Albu, apăra morţiş punctul lui de vedere, că locul preotului nu poate fi decât în mijlocul poporului.

Cei doi, după ce se aprinseră lămpile în birt, dându-şi seama că e târziu şi că nesmintit trebuie să plece, încercară pentru cea din nrmă oară să-l convingă pe Ion Albu.

— Tu ai putea să înţelegi psihologia poporului în clipele de acum, îi zise părintele Marcu; „azi îi suntem străini şi-i vom fi încă multă vreme. Zadarnic mai stăm în mijlocul lui: nu numai că ne înconjură şi nu ne întreabă de nimic, dar ne şi urăşte. N'am rămas, toţi trei, în câteva zile dela întoarcerea demobilizaţilor, fără slugi? Mai vine cineva, cu ori ce plată, să-ţi de-a o mână de ajutor în economie? In sfârşit, ce s'ar putea întâmpla dacă ne ducem noi? Vor împărţi moşiile pe unde sunt şi se vor potoli. In schimb, noi putem fi folositori la oraş, ocupând locurile rămase goale în diferite slujbe. Vom face cât ne vor ajuta puterile. Crezi tu că în zadar vin apelurile dela cei mari să le dăm o mână de ajutor?

— Dragă Marcule, eu rămân pe lângă hotărârea mea, răspunde liniştit Ion Albu.

„Cred că exodul la oraşe a luat şi până acum proporţii prea mari. Sunt o mulţime de sate în care oamenii au rămas de capul lor. E adevărat ce spui că azi poporul nu ne mai ascultă, dar eu cred nu el e vinovat de starea sufletească în care a ajuns, şi mai cred că criza asta va trece. Eu am o convingere: o mare parte din tăria neamului nostru în Ardeal a isvorît din buna înţelegere şi încrederea împrumutată dintre preot şi popor. Acum vine România-mare. Bine: eu cred că şi ea trebue să se clădească chiar dela inceput tot pe increderea împrumutată dintre noi şi popor. Eu înţeleg ce-mi spuneţi voi; ştiu că pentru noi, de-acum, ar fi cu mult mai uşor să trăim ţinând cutare slujbă la oraş. Am fi mai tihniţi şi mai liniştiţi. Ne-am putea creşte mai uşor copii la şcoală. Cunosc toate argumentele acolora care au încercat să-şi legitimeze părăsirea satelor. Dar văd cea mai mare primejdie pentru viitorul nostru dacă am lăsa, chiar acum, poporul de capul lui. Credeţi că nu s'ar putea întoarce împotriva oraşelor unde s'au refugiat toţi impilatorii lui de pe vremuri? Credeţi că l-ar impresiona faptul că în oraşe sunt aztăzi şi români? De credeţi aşa, mi se pare că nu cunoaşteţi cât de bolnav sufleteşte s'a întors poporul nostru din război. Faceţi ce vă place, eu n'am să vă judec. Cât mă priveşte, eu rămân în satul meu.

— Cuvântul tău din urmă? întreabară deodată cei doi.

— Cuvântul meu din urmă!

© BCU Cluj

DESPĂRȚIRE

Acum când despărțirea s'apropie, acum
Îmi pare tot mai dragă iubirea care pleacă,
Aşi vrea să am putere ca s'o opresc din drum
Măcar o clipă încă, — aşi vrea să ne mai facă

Să credem că norocul şi dragostea-s comori
Ce nu pier niciodată. — Eu ştiu că pe-amândoi
Acelaş gând ne paşte şi-am vrea de-atâtea ori
Să-l spunem, dar nu-l spune nici unul dintre noi.

Şi uite, despărțirea s'apropie mereu
Clipită cu clipită — şi negrul ei pustiu
În suflete pătrude tulburător şi greu . . .
Eu plâng acum, tu poate vei plânge mai târziu.

ECATERINA PITIŞ.

Tovarăşii, atinşi puțin de vin, se priviră, ridicară din urmeri, şi părîntele Marcu nu se putu răbda să nu zică:

— Se vede că ție nu ți s'a oferit o slujbă care să-ți placă!

Ion Albu păli, îşi luă pălăria, şi la plecare zise:

— Dacă ştiam că aveți astfel de bănueli nu'mi pierdeam după amiaza asta cu voi. Noapte bună!

— Stai, păcatele noaste, ce te mânii, spuse celalalt preot, părintele Dumitraş, ținându-i drumul. „Am auzit şi noi! Dar, dec'ai fi vrut să vii la oraş, ți-am fi găsit noi un loc.„

— Mă mir. cum voi, care mă cunoaşteți, puteți crede ori ce svon. Dacă aş voi să-mi părăsesc satul, frate-meu, advocatul, nu e subprefect? Aş avea lipsă de ajutorul vostru sau al altuia strein?

Şi Ion Albu eşi urmat de ceilalți doi. Se urcă fiecare în căruța lui, spre marea uşurăre a celor trei băețaşi. Caii îşi descleştară picioarele din glod, îşi mişcară urechile păroase, şi căruțele porniră. In curând se pierdură în noaptea care căzuse grea, şi prin care şuera a„iarnă şi a pustiu vântul dela miază noapte.

II.

Când se apropie de satul lui, Ion Albu auzi puşcături tot mai dese, tot mai clare. De vr'o săptămână, decând se înființase o gardă națională locală, nopțiie fură liniştite. Părintele Albu nu putea pricepe ce să însemne descărcăturile aceste de arme. Tot la cinci minute băețeşul care mâna caii, ținând locul slugii, îşi îutorcea capul, mai mult însufleţit parcă decât neliniştit, şi întreba:

— Ai auzit?

Dup'un răstimp preotul întreabă aşa ca pentru el:

— Ce poate fi? Ce s'a întâmplat?

— Mi se pare că Dinu Natului se ține de cuvânt, răspunse c'un fel de mândrie băețeşul.

Ion Albu rămase pe-o clipă zăpăcit. Dinu Natului? dar' acesta încă nu se întoarsese de pe front. Era, şi înainte de războiu, cel dintâi bătăuş din sat, un om care aprindea o ceartă cu bătae cu uşurința cu care alt om aprindea un chibrit.

— Ce vorbeşti? Gheorghiță, a Natului încă nu s'a întors din bătae, zise preotul, încredințat că băețaşul vorbeşte iac'aşa să nu tacă.

— S'a întors părinte, începu Gheorghiță însufleţit. „Ieri dimineață s'a trezit Vuța cu el. A venit cu puşca 'n spate şi n'a vrut s'o dea gardiştilor. A zis că ei sunt neşte proşti care se fac iar cătane, pe când trebue să facă revoluție".

Gheorghiță tăcu, foarte mândru de ceece împărtăşise părintelui.

— „L'ai văzut şi tu?" îl întreabă Ion Albu.

— Da, l'am văzut şi l'am auzit când a spus că el va face revoluția. Îl ascultau vr'o cincizeci de oameni.

Puşcăturile se mai răriră. Intrară în sat. Preotul se gândea: Cum de n'a putut afla nimic despre întoarcerea lui Dinu? Simți din nou cum îi învălue sufletul o întristare adâncă ce nu-l mai părăsea de câteva săptămâni: poporul se fereşte de el, se instrăinează din zi în zi.

Acasă o află pe preuteasa înspăimântată, şi pe slujnică cu o privire de părea că vrea să intre în sufletul celor doi soți, să ştie ce se petrece în ei. Din faţa, din ochii ei se putea citi cu cât neastâmpăr încordat ar vrea ea să cunoască ce crede acum popa şi preuteasa, pentruca îndată să poată eşi la portiță să-i spună celui dintâi venit. Si parcă ar fi dorit ca popa şi preuteasa să se teamă de cele ce se întâmpla sera in sat. Le dorea răul? Nu! Dar era ceva din nebunia aceea molipsitoare a vremilor tulburi când, instinctiv, o clasă socială simpatizează cu cei din clasa sa, şi dujmăneşte pe cei din o clasă socială mai înaltă.

Preotul o trimise însă la bucătărie, şi închise uşa.

Preuteasa, abea putându-se stăpâni din plâns, începu să-i spună cele petrecute în sat. Băeţaşul Gheorghiță avusese dreptate: Dinu Natului se apucase de .. revoluție.

Notarul din sat, un ovrei, fugise odată cu jandarmii, la sosirea celui dintâi transport de demobilizați. Cancelaria notarială rămase pustie, dar oamenii aveau zilnic nevoii de limpezit la primărie. Cum demobilizații scoaseră din slujbă şi pe primarul cel vechiu, şi pe casier, precum şi pe toți slujbaşii care se pricepeau la câte ceva, şi-i înlocuiră cu oameni de-ai lor, nu mai era nime în toată primăria care să ştie face o scrisoare de care era nevoie. Vr'o câțiva demobilizați, fini de-ai părintelui, l-au rugat pe Albu, după ce au văzut că lucrurile se'ncurcă rău, să le fie el notar. Preotul a primit, ştiind că'ntr'adevăr poate să le fie de folos. Îşi aduse un ajutor, un învățător pensionat, în cancelarie, şi lucrurile începusere să meargă bine.

Când, satul se trezi cu Dinu Natului, numai decât două vorbe cutrierară satul şi-l puseră în fierbere: dela primărie nu s'au dat toți banii pentru familiile celor duşi în războiu, şi nu s'a plătit nimic din ajutoarele date de „țară" pentru cei demobilizați. El Dinu, — a văzut cu ochii cum s'au împărțit într'alte sate. Ai lor i-a mâncat popa şi cu ajutorul lui din cancelarie.

Ieri începu să umbe vestea şi azi, după amiazi, satul întreg, în frunte cu Dinu, a tăbărât asupra primăriei. Ajutorul, dascălul pensionat, a scăpat printr'o spărtură

© BCU Cluj

a gardului din grădina cancelariei, fugind înainte de a-l tăbări mulţimea. Nime nu l-a mai văzut de-atunci. Poporul a spart, a jefuit şi acum cancelaria e ca o casă pustie: n'are uşi, n'are ferești. Bani n'au găsit. De-acolo au venit înaintea caselor parohiale.

Ce i-a fost dat preutesei să audă atunci, nu mai cutează să-i spună părintelui. Acum plânge înăbuşit, plânge de ruşine, şi de durere. E aproape de cincizeci de ani preuteasa Maria, părintele apropie şaizeci, dar amândoi, cum plâng acum încet, par nişte copii, pe care cineva i-a întristat de moarte.

Părintele Ion Albu sosise târziu, şi până când preuteasa îi povesti cele întâmplate, se făcu şi mai târziu. Se apropia miezul nopţii, când printre şuerele vântului, se auzi de-odată un pocnet seç, o descărcare de armă, apoi a doua, a treia, apoi tot mai multe şi o larmă care tot se apropia, din spre birtul satului.

Cei doi soţi se priviră.

— „Vin aici“ şopti cu spaimă preuteasa.

— „Doar' nu vor fi înebunit de tot“ răspunse preotul cu o voce înăsprită de-odată.

Dar larma se tot apropia şi, undeva mai departe, detunăturile de armă se înmulţeau.

Preotul stânse luminarea, luă pe preuteasă de mână şi trecură într'o cameră ale cărei ferestri răspundeau în grădină. Abea închiseră uşa şi auziră un ţincănit de geamuri sparte, şi ceva greu rostogolindu-se în camera din care eşiseră.

— „Ne sparg ferestile“ şopti preuteasa. „Nu trebue să-i lăsăm“, şi ea voi să deschidă uşa.

— Rămâi liniştită Marie. Las' să le spargă! zise preotul.

— Dar, omule, suntem în caz de iarnă şi nu se găseşte sticlă nicăiri.

Rând pe rând ţincăniră toate geamurile din spre stradă. Larma se potoli după cel din urmă zuruit de sticlă spartă.

Nu peste mult nu se mai auzi nimic în uliţă.

III.

Subprefectul, fratele părintelui Albu, se urcă mânios în automobilul care-l aştepta înaintea casei parohiale. Dar când văzu, a doua oră, ferestile dinspre stradă lipite toate cu hârtie de gazetă, se coborî şi se apropie din nou de cei doi soţi.

— Te rog pentru cea din urmă oară, să mă ascultaţi: Lasă-i aici pe păcătoşii aştea şi vino cu mine. Aici nici viaţa nu ţi-o ai în siguranţă.

— Nu pot, răspunse preotul.

— Şi nu te învoeşti nici să le dau pedeapsa meritată?

— Nu.

— Atunci, Dunezeu să te mai înţăleagă. După ce ţi s'au suit în cap, nu ştiu ce crezi că vei mai putea face cu ei. Dar' îţi spun, dacă nu-i pedepsesc întâia oară, adoua oară nu voiu mai putea.

— Nici nu ţi voiu cere.

Subprefectul se urcă în maşina care începu să bubue şi porni, împroşcând până departe cu tină.

Trecură două săptămâni. Părintelui Albu nu-i mai zise nime o vorbă legănată; parochienii săi îl încunjurau c'un fel de sfială; îi dădeau bunăziua de departe, cu ochii în pământ. Nime nu cuteza când trecea pe drum, să se uite la casa parohială, oarbă acum. Dar la biserică nu mai veneau decât câteva bătrâne.

Preotul îmbătrânise în câteva zile ca mai înainte în câţiva ani. Locuia cu preuteasa în odăiţa ale carei geamuri răspundeau în grădină. Slujnica le umbla în voie, cu ochii în pământ. La patru zile după „revoluţia“ lui Dinu, primarul fu chemat la oraş să i se plătească ajutoarele pentru demobilizaţi. Satul intreg era acum tăcut şi ruşinat. Poate din pricina asta bărbaţii nu mai calcau pragul bisericei; nici chiar epitropii; nu se aflase în sat om care, in toiul nebuniei, să-i fi ţinut partea părintelui.

Cei doi soţi vorbeau puţin. Sufereau amândoi, dar poate suferinţa era mai grea pentru preuteasa. Ea nu se putea gândi ca Ion Albu că poporul acesta s'a înapoiat bolnav din războiu, ea simţea numai ruşinea şi desilusia după treizeci de ani de păstorire a soţului său în satul acesta, de păstorire atât de rodnică pentru sat, şi nu-şi putea închipui cum îl mai rabdă inima să rămână aci. Dar' nu cuteza să-i zică nimic; de trei zeci de ani n'a eşit din cuvântul lui.

După două săptămâni satul începu să fiarbă din nou. Se adunau grupuri-grupuri la primărie, pe uliţi, umpleau birtul, şi vorbeau cu toţii de-odată, într'o larmă mare. Preotul nu umbla prin sat decât când era chemat la bolnavi. Când se apropia de grupurile de oameni aceştia tăceu, îl sălutau fără să-l privească şi rămâneau în linişte până ce preotul se depărta. De câteva ori lui Albu îi păru că bărbaţi mai în vârstă ar voi să se apropie de el, să-i spună ceva, dar' nu cutezau.

Intr'o zi, de dimineaţă, începură să sune clopotele, trase într'o dungă. Bărbaţii alergau pe uliţi, cei mai mulţi c'o furcă în mână, c'un topor Fugeau cu toţii către hotarul satului dinspre miază-zi.

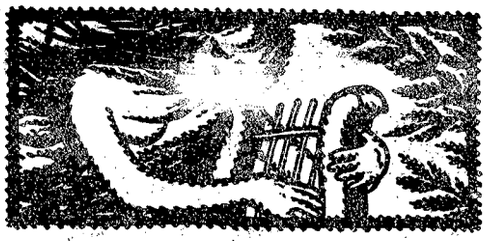

REVERIE FUNEBRĂ

Ca mâini mă pierd şi eu, curmându-mi cântul...
Pribeag, m'oiu stânge 'ntr'un amurg de ghiaţă...
Blând mă va 'nchide groapa mea răzleaţă —
La cap mi-or plânge ploile şi vântul — —

Ca pe un tort m'a destrăma mormântul...
Flămânde rădăcini m'or strânge 'n braţă:
din morta-mi vlagă plante-or bea viaţă —
setos m'a suge 'n porii săi pământul:

Cu seva lui din brazdă 'n brazdă-oiu trece —:
în spice blonde-am să răsar sub soare
Sau mă voiu face: mugur, frunză, floare...

Cu sete voiu sorbi lumina clară,
Pân 'ce răscoptul rod o să plece —
Şi m'a primi pământul negru iară...

GEORGE VOEVIDCA.

© BCU Cluj

MUNȚII

In frământări aprinse, în lupte uriașe,
Unind într'o sforțare puterea voastră toată,
Cotropitori, odată,
Ați spart pământul aspru, ce v'a ținut ca 'n fașe
In carnea lui tirană, în coaja-i milenară —
Și ați țișnit spre cer — revolte uimitoare —
Să împietriți pe veci, în drumul către soare . . .

Ca voi, o munții mei,
Am sângerat. Zadarnic, m'am opintit mereu,
Ca dintr'o strîmtă ocnă, să salt odat' din mine . . .
Să ies,
Să scap,
Să fug
De piedeca-mi de humă, de-al cărnii mele jug
Despotic, zilnic, slut și-omorîtor de greu —
Și stăbătând în voe, nemărginirea oarbă,
Cu sufletu-mi ce totul râvnește să absoarbă,
Să mă înalț sălbatic — statornic curcubeu —
In setea-mi de mai bine,
Cu creștetul în nouri ca voi, o munții mei! . . .

A. COTRUȘ.

De-odată portița dela casa parohială fu isbită cu putere în lături, și trei țărani, între cari și primarul cel nou, întrară în curte.

Slujnica era îngrozită.

— Unde e părintele?

Dar ne mai așteptând răspunsul, cei trei porniră spre ușa odăiței de către grădină. Preotul le eși înainte.

— „Părinte" zise primarul să vii numai decât cu noi. E primejdie mare. Se'ncaeră trei sate, se face un măcel de ni se duce vestea și umplem temnițele.

Toți trei păreau îngroziți. Preotul nu știa nimic din ceea ce să pregătea.

— Îți spunem pe drum. Te rugăm să vii cu noi. Căruța ne așteaptă la primărie.

Preuteasa deschise ușa voind să-l oprească. Dar când văzu hotărârea din ochii soțului său, nu mai zise nimic."

— „Sărutám mâna", zise primarul către preoteasă. „Ne legăm noi că nu i se va întâmpla părintelui nimic.

Preotul își luă pălăria și paltonul, și plecă cu cei trei.

Pe drum primarul îi esplică în vorbe frânte, spuse într'o mare agitare, despre ce e vorba. Satul lor și încă două sate vecine, care toate trei se mărginesc cu moșia baronului K. s'au învoit să împartă proprietatea între ele. Toate sunt lipsite de pământ. Dar trebuiau tăiate părți după dreptate, după suflete, după pluguri, după vite. S'au ales din fiecare sat câte o comisie. De-o săptămână se ceartă mereu neputând isprăvi nimic; de-o săptămână satele sunt tot mai răscolite de veștile pe care le aduc comisiile. In sfârșit azi dimineața cei din Curmătura au eșit cu plugurile, să-și tae partea lor cu puterea. E satul cel mai mare. S'a tras clopotul într'o dungă în toate trei satele și oameni au alergat nebuni, cu pe ce-au putut pune mâna. Unii spun că încăerarea a și început.

Cei trei țărani erau foarte agitați. Cu cât îl vedeau pe preot mai liniștit, cu atât le creștea încrederea în el.

— „Așa-i dacă nu mai avem nici un om cu carte între noi" spuse unul dintre țărani." In Curmătura, în Aluiș nu-i nici popă nici notar, iar la noi . . .

El voi să mai spună ceva dar nu putu.

Incăerarea se începuse, într'adevăr, pe când sosiră cei patru cu căruța la moșie, dar la ivirea proetului se potoli, și oamenii din cele trei sate se adunară roată în jurul lui. Avea dreptate părintele Albu; nu erau oamenii aceștia nici sălbătăciți, nici seteoși de sânge, ci bolnavi parcă după o dreptate pe care alții în a nu le-o puteau da, ei nu și-o știau împărți, dar pe care o voiau imediată.

Preotul le vorbi, îi liniști. Aleseră comisii nouă, și din ziua acea, vreme de patru săptămâni, Ion Albu fu tot pe drumuri: când în Aluniș, când în Curmăturaș, când la oraș, când la moșia boerească cu comisiile.

In sat, în câteva rânduri, Dinu Natulu mai încerca să vorbească

contra popii. Dar repede se găseau palme care să-i astupe gura.

După o muncă și alergare de patru săptămâni moșia se împărți, în deplină înțelegere între cele trei sate.

Iar parochienii părintelui Albu când trec pe lângă casa cu geamuri de gazetă simt cum li se tulbură firea și li se strică sufletul. In schimb îi umplu biserica, tot ca'n zi de Paști, dar adevărat e că părintele trebue să slujească acum pe rând și în Curmătura și în Aluniș: l-au rugat așa de mult oamenii de-acolo, încât n'a putut să nu-i asculte

I. Agârbiceanu.

CÂNTEC

Se vindecă inima greu
Că'n strâmtul lăcaș unde zace.
E noapte și umbră mereu,
E umbră, și umbra nu-i place
Căci umbra o doare
Și, Doamne, ce bine i-ar face
O rază de soare.

ECAT. PITIȘ.

© BCU Cluj

Un Copernic al istoriei: Oswald Spengler.

La noi nu s'a scris încă nici un singur cuvânt asupra acestui mare gânditor şi istoric din Germania, în jurul căruia s'au iscat discuţiuni atât de vehemente. In timpul războiului a apărut opera sa cu titlul: *„Der Untergang des Abendlandes"*, în care se profeţeşte nici mai mult, nici mai puţin decât tragica prăbuşire a apusului. Cartea e chiemată să revoluţioneze multe din ideile de azi; o autoritate ca G. Simmel a mărturisit că ar fi cea mai genială concepţie despre istorie dela Hegel încoace. Spengler însuşi crede că filozofia sa înlocuieşte punctul de vedere ptolemeic din care se privea până acum istoria printr'unul tocmai întors: e aceeaşi inversiune copernicană cu care se mândrea Kant când vorbea despre teoria cunoaşterii, — şi cu care se afişează astăzi un Einstein enunţând relativitatea timpului şi a spaţiului. Cum Einstein recunoaşte câţiva înaintaşi cari i au pregătit drumul (Lorentz, Mach şi alţii), — astfel îşi are şi Spengler precursorii cari i-au netezit calea; înainte de toate Nietzsche şi Chamberlain. Punctului de vedere *cronologic* din care se privea mai înainte fenomenul istoric Spengler îi substituie unul *morfologic*. Timpul îşi pierde importanţa în favorul — eternităţii. Spengler priveşte faptele istorice oarecum sub specie aeternitatis, căutând în dosul lor ideia platonică, fenomenul arhetipic, originar, fundamental, metafizic. E o nouă aplicare a metodei întrebuinţate de Goethe în ştiinţele naturale. Cronologia dispare făcând loc unor sinteze mai presus de timp; în consecinţă Spengler are îndrăzneala să afirme bunăoară că noi cei de astăzi suntem „contimporani" cu alexandrinii dela sfârşitul erei clasice — prin tot felul nostru de-a fi şi de-a gândi şi prin aceeaşi soartă tragică de-a reprezenta veriga cea din urmă a unei culturi. Adâncind evenimentele până'n substratul lor metafizic, Spengler nu se sfieşte să reîntroducă ideia de *„fatalitate"* în istorie, noţiune care se acopere mai mult cu cea a determinismului organic decât cu noţiunea de teleologie. Faptele izolate, cronologice, au aproape numai importanţa de *simbol* pentru ceva cu mult mai profund. Nietzsche diferenţia în cultura anticităţii două elemente fundamentale: „apollinicul" şi „dionisiacul"; Spengler crează nişte sinteze cu mult mai largi. Pentru el anticitatea clasică e un product al apollinicului, iar cultura apusului a *„faustescului"*. Apollinicul înseamnă iubirea de măsură, logică, armonie, simetrie, mărginire; apollinicul dă naştere geometriei lui Euclid şi statuei lui Praxitel; faustescul e avântul spre infinit în mic şi în mare, spre desechilibru şi iraţional; faustescul creiază calculul infinitezimal şi „fuga" în muzică, goticul şi barocul. In cultura apusului cei doi factori creatori adeseori se întreţes. „Faust" e lupta dintre aceste două elemente ale naturii spirituale.

Orice cultură are ca centru viu, ca focar dinamic lăuntric mitul, — şi orice cultură degenerează exteriorizandu-se încetul cu încetul în forme de civilizaţie. Prăbuşirea clasicităţii îndeamnă pe gânditorul acesta să creadă pe temeiul unei serii de analogii în prăbuşirea iminentă a apusului. Posibilităţiile culturale ale apusului ar fi epuizate în toate direcţiile; o singură faptă i-ar mai rămânea de săvârşit şi anume o mare filosofie a istoriei. (Hegel credea că sistemul său de gândire e ultima etapă definitivă a istoriei filosofiei, probabil în acelaşi fel îşi sugerează şi Spengler ideea că filosofia sa e cea din urmă faptă culturală a apusului!) — De acum vom intra într'o epocă de civilizaţie fără spirit, de forme şi de măiastre stăpânire a materiei, ceeace e identic cu prăbuşirea noastră. Trebuie să amintim însă că Spengler nu consideră pe Ruşi ca fii ai apusului. Cu alte cuvinte el deschide pentru Slavt încă o largă perspectivă de desvoltare în cadrul fiinţei lor date deja virtual.

Cele înşirate până aci sunt numai câteva din ideile lui Spengler. El e în deosebi un înverşunat duşman al ideii de evoluţie. „Eu văd, zice el, în locul icoanei monotone a unei istorii lineare, — o multiplicitate de culturi puternice, cari înfloresc cu putere cosmică dintr'un fond ascuns de care fiecare din ele e strâns legată în cursul întregei sale dăimuiri, — culturi dintre cari fiecare impregnează umanităţii forma sa, dintre cari fiecare îşi are ideia sa, patimile, viaţa, voinţa, simţirea şi moartea sa." (Cităm după Deutsche Rundschau 1920 Iulie). — Discuţiunile în jurul lui Spengler vor dura poate încă zeci de ani. Şi chiar dacă profeţia cu prăbuşirea apusului nu se împlineşte nu însemnează că premisele sale nu corăspund adevărului. Şi chiar dacă ideile sale nu corăspund adevărului nu însemnează că opera lui Spengler nu e genială şi cu întuiţii adânci spre nouă orizonturi.

LUCIAN BLAGA.

Entuziasm, dar cu economie.

La Cluj, trecând peste lenevoasa şi formalista iniţiativă oficială, din simpla pornire o câtorva oameni de bine, s'a încercat întâia oară cu succes o minune. Sub acelaş acoperiş şi învecinate pe acelaaşi panouri, au fost adunate laolaltă operile tuturor artiştiilor Ardeleni, de naţionalităţi, temperamente şi şcoli variate. Salonul de ară Ardeleană *Collegium Artisticum Transylvanicorum*, a însemnat primul pas spre o visată unificare sufletească şi spre nivelarea asperităţilor etnice. Presa a primit iniţiativa cu o neobicinuită însufleţire. Publicul s'a îmbulzit. Dar expoziţia se închis după o lună, cu 10 mii de lei dificit adică cu un bilanţ care va lecui pentru totdeauna de iluzii pe iniţiatori şi pe artişti. Căci mulţimea foarte elegantă, foarte după ultima modă învestmântată, după ce a colindat sălile, nu s'a lăsat tentată să cumpere de cât 16 (citiţi şaisprezece) tablouri din cele vre'o 300 expuse. Ştiţi, — parfumurile şi ciorapii de mătăse s'au scumpit atâta, încât nu mai îngădue nici unui îmbogaţit de război să şi plătească în afară de acestea, şi luxul unei pânze care să-i lumineze cu o viziun colorată medioritatea interiorului impodobit cu cromolitogravuri.

A trecut pe acolo şi d. Ministrul al Artelor. S'a arătat încântat. A promis că va cumpăra pentru stat câteva pânze alese — şi erau slava domnului de unde alege. Dar promisiunea a rămas cuvânt de poet. Unii artişti, veniţi să-şi aducă tablourile din cine ştie ce colţ indepărtat al Ardealului, pentru a-şi plăti drumul la întoarcere şi-au amanetat ceasul, alţii au rămas datori la hoteluri, cu toţii s'au vindecat de expoziţii.

Povestim acestea, drept răspuns pentru acei ce se întreabă de ce Collegium Artisticum Transylvanicorum nu a fost strămutat şi la Bucureşti. O tristă experienţa pe an e indestulă.

*

© BCU Cluj

Falimentul democraţiilor parlamentare.

Direcţia evidentă a evoluţiei politice actuale a statelor, evidenţiază existenţa unui curent irresistibil spre a cât mai desăvârşita parlamentarizare şi democratizare. E o constatare banală. Imperii de vechiul tip ca Rusia şi China, ca Germania, Austria şi Turcia s'au transformat în republici democratice parlamentare, iar, în plin războiu, chiar state ca Germania şi România şi-au accentuat şi democratizat parlamentarismul. Despre vechile sisteme nu se mai vorbeşte astăzi decât ca despre strigoi.

Ori care ne-ar fi convingerile politice, fie că am considera această evoluţie ca un pas înainte sau că un regres faţă de tipul ideal pe care ni l'am făurit, trebue să constatăm *faptul* definit şi durabil, — un fapt care este de-asupra şi în afară puţinţi de acţiune a individualităţei celei mai puternice: — Era democraţiilor parlamentare şi-a atins aproape apogeul extensiunii, iar înfluenţa adunărilor reprezentative asupra guvernării statelor creşte continuu — cel puţin ca principiu recunoscut.

Astăzi guvernele caută să eludeze sau să exploateze principiul, să-i facă eficacitatea iluzorie, dar nimeni nu mai luptă pe faţă împotriva lui.

Gigantica experienţă a războiului şi a anilor de după războiu, a adus însă concluzia deplin dovedită, ca un fapt experimental generalmente verificat că:

Cu toată posibilitatea crescândă a a popoarelor de a se guverna ele însile, actele de guvernământ nu sunt mai puţin potrivnice intereselor reale ale colectivităţilor guvernate: iar democraţiile moderne sunt tot atât de prost guvernate că şi autocraţiile pe cari le-au înlocuit.

Factorii cari au condiţionat acest faliment al democraţiei, această năruire a nădejdilor frumoase ale ideologilor democraţiei, trebuesc căutaţi pe de o parte în încompatibilitatea principială între ţinta nobilă ce constitue idealul democraţiei şi între mijloacele naive şi absolut inadequate prin cari caută să şi-o atingă. Iar pe de altă parte trebue se căutaţi aceşti factori în nepregătirea totală a elementelor umane de care democraţia se slujeste ca să-şi exprime voinţa şi-să-şi exercite activitatea.

Ţinta expres recunoscută şi principial pusă organelor de legislaţie şi guvernământ ale democraţiilor parlamentare este strict utilitară: *Actele de guvernământ trebuesc făcute toate numai pentru a obţine maximul de bine şi profit pentru comunitate.* Tocmai în acest principiu şi numai în el a stat puterea de prozelitism şi superioritatea morală a acestui soi de guvernământ, faţă de autocraţii şi oligarchii le de orice formă.

Care este acum complexul de acţiuni prin care tinde să-şi ajungă scopul noua formă de guvernământ? Le cunoaştam în structura şi activitatea lor: Ele sunt exclusiv *legislaţia şi controlul parlamentar al organelor executive de tot soiul.*

Schema genesei şi funcţionării mecanismului activ al democraţiei în naiva şi jalnica lui simplicitate este suficientă spre a ne arăta complecta şi principala neputinţă.

Grupuri de cetăţeni, geograficeşte sau fiscal limitaţi. aleg prin majoritate de voturi, fără alt criteriu de cât simpatia şi încrederea, unul sau mai mulţi reprezentanţi, cari, pe o perioadă de timp determinată, să decidă în numele lor, precum le va dicta conştiinţa şi precum îi a tăia capul.

De la început deci un mandat în alb şi un mandatar deplin irresponsabil!

Si acum modul de activitate:

Mandatarii se adună la date fixe şi decid de actele de legislaţie şi de resultatele controlului exercitat. Decizia se face totdeauna prin majoritate de voturi, mai totdeauna prin vot secret şi totdeauna fără responsabilitatea votanţilor.

Si despre ce decid astfel aduările legislative? E vorba sau *să prevadă* cursul şi resultatele viitoare, mai mult sau mai puţin îndepărtate, ale unei măsuri importante şi neprevăzute — un războiu, un tratat de alianţă, un tratat comercial, creiarea unui port, repartiţiile bugetare etc., etc. —, fie în fine *să prevadă* efectele reale ale unei măsuri legislative asupra mersului complexului organic al colectivităţei de multiple voinţe, care constitue statul. . . .

A prevedea şi numai a prevedea cursul unor fenomene complexe cu numeroşi factori activi şi variaţi.

In afară de întuiţia genială — şi parlamentarii nu sunt totdeauna şi în majoritate genii, iar în parlament majoritatea decide; — mijlocul unic de preveziune al omului normal este pregătirea ştiinţifică în direcţia fenomenelor al căror curs trebue prevăzut.

Democraţiile moderne nu cer însă niei o pregătire şi nici un examen de capacitate şi cunoştinţe mandatarilor cari dispun în mod irresponsabil de soarta lor. Irresponsabilitatea reală şi illimitată a parlamentelor, corraborată de nepregătirea lor definitivă şi adâncă, sunt factorii falimentului democraţiei sub forma ei actuală. — Cât timp aceşti factori vor fi activi, guvernarea va fi bogată în dezastre şi popoarele adăpate mereu de mizerii.

Vechiile oligarhii şi autocraţii, urmărînd pe de o parte interese personale sau dinastice bine delimitate, mereu aceleaşi şi mereu vizibile, aveau un complex de clişee tradiţionale de guvernământ. Organele pe cari le însărcinau cu execuţia *erau răspunzătoare* direct în faţă elementelor conducătoare care erau în acelaşi timp şi cele interesate. Acestea selecţionau şi utilizau cu indestul discernământ şi simţ de conservare talentele şi genialităţile adequate nevoilor şi scopurilor lor.

Democraţiile parlamentare moderne şi-au închipuit să vechile clişee de structură şi activitate, ale organismului guvernamental pot fi utilizete de „voinţa poporului suveran" cu tot atât succes şi eficacitate ca de voinţa potentatului suveran de odinioară. Aici stă eroarea fundamentală de concepţie.

Linguşitorii noului şi îndreptăţitului suveran i'o cântă şi azi, tămâindu-l, pentru a face cea ce făceau şi linguşitorii trecuţilor potentaţi: A exploata pentru puterea, pentru interesele şi ambiţiile lor.

DAN RĂDULESCU
Prof. Universitar.

PRIZONIERII

Se 'ntorc din ţări îndepărtate
De pe-alt tărâm de basme şi poveşti,
Purtând în ochi fiorul de mister,
Făşii frumoase din alt cer
Şi teama de necunoscut.
Purtând în ochi reflexele din Rin
Şi umbre din
Monumentale catedrale,
In care mâni necunoscute împleteau
[agale
Buchete mari de pietre înegrite.
Purtând în ochi extaze năgâite
Ce coborau în taina serii triste
Din mari vitralii de-ametiste.
Şi-acum s'ntorc cu paşi tărăgănaţi,
Cu ochii vagi şi deşteptaţi
Abia din vis!
Figura lor e-un palid manuscris
Pe care soarta — gravă scriitoare —
Şi-a scris sentinţa ei nepieritoare
Şi ultimul cuvânt.

Şi-acum se scurg bătuţi de vânt...
Mantalele fluturătoare,
In care epicul rezbel
Şi 'nfipse ghiarele mistuitoare,
Sînt vii făşii de glorios drapel.

D. KARNABATT.

© BCU Cluj

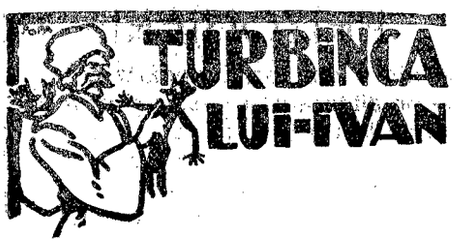

Nimeni nu-i filozof în tara lui.

Un cronicar al „Vieţii Româneşti“ pre umilinţa noasră, ne descopere abia acum un geniu necunoscut. E vorba despre d. căpitan de marină Stefan Cristescu.

Al treilea volum al său de filozofie „Evolution des Mondes et des forces“ a apărut decurând la Paris complectând alte studii de mult tipărite tot acolo, unde au stârnit, — ne spune cronicarul — senzaţie.

De e sincer cetitorul, va mărturisi ca şi subsemnatul că deşi ceteşte pe an trei patru sute de volume, totuşi numele Dlui căpitan Cristescu, ca şi titlurile operilor sale anterioare îi sunt necunoscute. Suntem în faţa unei ignoranţe ingrate şi nejustificate. Trebue s'o mărturisim poceăiţi. Căci cronîcarul „Vieţii Româneşti“ ne spune că savanţi ca Richet Perrier, Branly Seailles, îl clasează pe d. Cristescu printre cei mai mari gânditori ai timpului.

Şi noi care credem că Boutroux Bergson, Einstein, Spengler...

D. Florin la „Viaţa Românească„ şi-a luat sarcina să spargă vălul ignoranţei noastre, Cum? citâm la întâmplare:

„D. Cristescu, inginer de construcţii navale, se ocupă în orele libere, când nu face planuri de vapoare, cu construcţia... Universului, *această navă uriaşă care pluteşte pe nesfârşitul ocean al spaţiului cu o iuteală formidabilă*“.

Recenzentul naufragiază astfel de la început în „nesfârşitul spaţiu al metaforelor şi îl îneacă pe d. căpitan înainte de a eşi din port.

E posibil ca d. Cristescu să fie un mare savant, ignorat în patria sa ingrată. O regretăm cu toţii. Dar decât recomandat cu clocotitoarele comparaţii ale Dlui Florin, mai fericit era să se resemneze la aprecierile lui Richet şi Seailles.

Mai departe, recenzentul ne spune că d. constructor naval a clătina. puţin şi teoriile lui Einstein. E o adevărată victorie naţională dar- Păcat însă că şi aceasta e comprot misă imediat de aprecie ile recenzentului, care se grăbeşte să-l numească pe d. căpitan „franctireur“ al ştiinţei, deştăinuindu-ne tot odată confidenţial că pe lângă preocupările filozofice şi navale, Dsa se mai ocupă cu gimnastica, şi „dintr'un băeţaş debil care la 11 ani era predispus ftiziei, căpitanul Savant a ajuns un adevărat atlet care a putut ridica 85 kgr. cu un singur braţ şi 96 kgr. la dinamometrul forţelor cu pumnul“.

Iată ce n'o să poată face Einstein nici odată!

Sfârşind, d. Florin îi mai trage o figură de stil şi compoziţie:

«şi cum acest căpitan este în acelaş timp şi în atlet al gândirei, ne putem explica uşurinţa cu care ridică teoriile cele mai grele şi aruncă mintea cititorilor în cele mai depărtate regiuni ale cugetării omeneşti».

Pariem că mintea recenzentului rătăceşte şi acum în spaţiile interstelare. O păţesc şi „atleţii gândirei“...

Mai puţină ingratitudine.

Se împlineşte o jumătate de lună decând ziarul „Dacia“ a făcut dureroasa deştăinuire, că văduva lui Coşbuc, primeşte drept recompensă naţională, o pensie de 80 lei lunar. Mai puţin adică decât văduva unui sergent de stradă. Ierte-ni-se brutala comparaţie. De atunci, dacă nu ne înşelăm, un singur ziar — din Ardeal — a găsit de cuviinţă, jn treacăt să atragă la rându-i atenţia dlor Miniştri de Finanţe şi de Arte. Ştirea însă a căzut ca un neînsemnat fapt divers în mijlocul atâtor evenimente senzaţionale petrecute în culisele politicei. In mod firesc s'a făcut tăcere. In ţara unde Eminescu a murit cu creerul strivit într'o casă de nebuni, văduva unui mare poet muritoare de foame, nu poate stârni compătimire. E un episod banal. Sunt atâtea alte guri mai lacome şi mai sgomotoase de potolit. Dar in Ardeal, sunt dacă nu ne înşelăm, peste o sută de institute româneşti de credit, bănci, etc., etc., cari cu tot schimbul „dezastruos“ al Coroanelor, cu toate impozitile „barbare“ ale dlui Titulescu, fac încă destule afaceri pentru a hrăni jurule o sumă de oameni, cari ce e drept, n'au avut nici când de-a face cu poezia. Foamea, celei ce a fost tovarăşe lui Coşbuc, n'a apărut nici unuia ca o remuşcare?

Ivan.

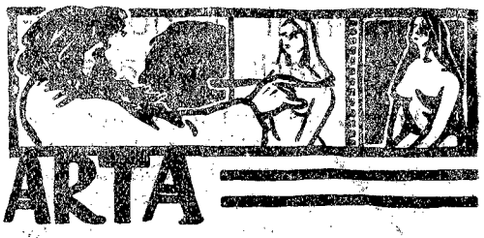

OCTAV BĂNCILĂ

Ca şi în expoziţia sa de anul trecut, Octav Băncilă a venit cu toate zarzavageria rudimentară a unui desăvârşit inamic al frumosului.

Şi totuşi a plecat înapoi la Iaşi, cu respectabila sumă de două sute de mii de lei, cari adăugaţi celor trei sute de mii luaţi anul trecut, ridică la suma de jumătate de milion averea tovarăşului, aprig socialist — proletar fireşte — numit Octav Băncilă.

Explicaţia o scoatem doar din cele scrise mai sus. Zarzavaturile rentează mai bine ca ori ce...

Altfel nu s'ar putea admite ca un pictor să facă avere dintr'o pictură onestă

Octav Băncilă n'a ştiut de altfel nici odată ce va să zică o cinste artistică, pentrucă nici odată n'a înţeles rostul artei şi nici odată n'a căutat să se facă nici interpretul unui sâmbure de frumos, nici evidenţiatorul unui adevăr.

Băncilă a înghiţit mii de chilograme de văpsele pe care le-a stropşit apoi pe chilometri pătraţi de pânză şi a lăsat întâmplării grija de a compune...

Nicăeri, în harababura de bâlci a lui Băncilă nu se mai vede o mână grijulivă şi respectuoasă faţă de meşteşug măcar, dacă arta e dată pe uşă afară...

A fost odată — demult — un singur tablou („Peticarul“ dela muzeul Simu) în care Octav Băncilă a greşit, şi-a făcut o lucrare bună...

Incolo, potop de zugrăveli... fără armonie, fără desen, fără consistenţă...

Intrebat odată de un pictor asupra celui mai bun ustensil de pus culoarea pe tablou, marele nostru Grigorescu a răspuns:

— Pune-o nenişorule şi cu tocul cizmei! — numai s'o pui pe cea care trebue...

Şi Octav Băncilă şi-a găsit linia sa de conduită pictoricească...

Pune culoarea cu tocul cismei... A uitat însă — şi a uitat definitiv — că e nevoe să pună culoarea care trebuie...

VICTOR ION POPA

© BCU Cluj

Cronica obligatorie de Paşte

pentru confraţi, duşmani şi prieteni

Directorul Gazetei păru că sfârşeşte. Răsfoi vraful de scrisori încă nedesfăcute căutând ceva. Apoi amintindu-şi deodată:

— A, uitam... Pentru suplimentul de Paşte ne faci o Cronică. O coloană jumătate. Ceva tineresc, cu învierea naturei, „vecinica taină". Aş dori ceva uman tar, creştinesc şi primăvaratec.. Înţelegi însfârşit..

Redactorul făcu semn că înţelege. O şi vedea. Urmărind mâna păroasă a directorului care luneca pe postavul verde ca un enorm paianjen sătul, recapitulă în câteva clipe clişeul de zeci şi zeci de ori repetat. Pajiştea crud înverzită, bănuţii galbeni de păpădie, liliacul înflorit, iepuraşii albi, dângăt de clopot, vagi reminiscenţe de copilărie toate stropite de o dulceagă etrudiţie de lexicon. Cum să n'o vadă? Numai s'o aştearnă pe hârtie, dacă, nu cumva o şi are undeva gata din celalalt an, aruncată în vre'un saltar.

— Ne-am înţeles dar. Până atunci izbim în guvern. Fuziunea nu trebue să se facă.. Spune te rog să-mi pregătească maşina.

Redactorul eşi. Îl urmări câţivâ paşi încă ideia Cronicei. Apoi strada îl absorbi. Inopta. Becurile aprindeau dealungul zidurilor coliere incandescente.

Tramvaiele lunecau din capătul Bulevardului, tăcute şi uriaşe, spărgând cu ochi multicolori ceaţa impalpabilă, care învăluia cu o apoteză de crespucul oraşul. Din asfaltul stropit noaptea smulgea a slabă adiere răcoroasă. Castanii tremurară înseteţi braţele cu mugurii prăfuiţi, spre edificiile sure. Dar din ziduri răsuflă dogoarea de peste zi. Femeile se strecurau cu pasul flexibil, cu privirile catifelate, respirând voluptuos cu buzele întredeschise. Trecătorii le pipăiau trupul rotund sub haine, cu ochii lacomi. Automobilele alergau mute pe roţile elastice de gumă. O clipă toată convulzia surdă a oraşului căzu.

Vântul aduse de undeva, de pe un câmp îndepărtat sau din poiana unei păduri, o presimţire de primăvară, răsfirată deasupra acoperişurilor ferbinţi de zinc. Dealungul străzii cutreeră ca o înfiorare de emoţie. Da, undeva, „acolo" era primăvară.

In faţa unei vitrine redactorul se opri. Pantofii cei roşii erau încă. De o lună în fiecare seară trecea să-i admire ca vestigiile unui lux interzis. Deacum se putea duce liniştit acasă. Era chiar fericit. Din aer furase o infrăgezită mulţumire de viaţă. Cumpără un mănunchi de flori albe pentru Lia. Acasă urcă cele cincizecişişapte de trepte nerăbdător să se aşeze înaintea foii de hârtie. Va scrie ceva dumnezeesc, ca „altădată". Va pune acolo tot ce-l înăbuşe, iar frazele vor ţâşni colorate şi vii ca seva care sparge cămaşa mugurilor de afară.

După un ceas, după ce masa fu strânsă în capul paginei albe scrise sub titlu, primul cuvânt. Dar ală-

turi se auzea sgomot de farfurii spălate, copilul întreba ceva cu o stăruinţă încăpăţinată, mirosea a fum, a bucătărie; sus eleva de conservator începuse să repete la Clavir gamele, pe culuoar răsunau uşi trântite, Madame Schiţănescu dela al doilea îşi certa iarăşi servitoarea şi ordonanţa Locotenentului fluera cu foc o horă deacasă.

Cuvântul al doilea nu venea...

Şi le avusese toate, până adineori atât de bine adunate! Gata să le răstoarne pe hârtie ca un balsam, pentru sufletul veşted al celor ce n'au avut cum simţi între zidurile de piatră fiorul primăverii. El revăzuse atât de bine primăvara care trebue să fie undeva, acolo, de unde vântul adusese o răsuflare jilavă şi amar parfumată, ca de pe alte tărâmuri... Îşi şi închipuesc colţul acela de pădure, cu moara idilică unde miroase a făină caldă şi a fân, unde boii dejugaţi rumegă aşteptând, unde apele reci se sfarmă de roţi, unde sălciile îşi înfăşoară la cel mai slab tremur al vântului nuelile subţiri cu frunzele dedesubt brumate. Ştia, primăvara lui va fi banală ca o fotogravură... Dar atât de dornic era dineori de dânsa, aşa săracă şi anemică cum va fi fost. Scrumul ţigărilor se adunase morman pe farfurioara de porţelan, alături se făcuse linişte, copilul dormea cu mâna dusă sub cap, iar femeia întoarcea foile cărţi, cu grijă să nu facă sgomot.

Şi cuvintele nu veneau.

Deschise geamul, dar zidul din faţă, grunzuros şi fără ferestre, astupa noaptea ca o lespede. Cum să evoace pajistea crud înverzită, pădurea cu taina ei solemnă de templu unde răsună primul tril sonor, — când toată primăvara lui se sfârşea în mănunchiul de flori care se topea pe masă?

... Acum dormea şi femeia. Se întoarse şi o privi duşmănos. Îi apăru întâia oară necunoscută... Prin somn obrajii se scobeau ofiliţi, buzele albe; îmbătrânea. Se făcea urâtă.

Prizonieră în cele două camere fără aier, cu mâinele înăsprite de mizeria cotidiană, era atât de departe de Lia lui de eri! Îi fu milă. Ştia că în fiecare zi, ca şi dânsul cu copilul de mână, face acelaş pelerinaj, râvnind la lumina vitrinelor fericiri tot atât de mărunte, dar tot atât de inaccesibile. Copilul adormea cu gândul la ursul cafeniu, femeia la pălăria de paie; da, da, ca şi dânsul care târât de o imbecilă obsesie, trecea în fiecare seară la vitrina cu pantofii cei roşii. Îi fu milă de sărăcia lor. Si scârbă. De renunţările din fiecare zi... De romanul care deacum va zace pentru totdeuna neisprăvit în sertar. De hainele şterse în fiecare Sâmbătă cu benzină. De viaţa care se închidea definitiv, ca orizontul tăiat de zidul fumuriu şi aspru din faţă.

Se simţi istovit şi singur.

Mâine se va întoarce la masa pătată de cerneală, va stoarce din nou un senz evenimenteior goale de senz, ca omul cu creerul de aur, până când mâna obosită va refuza să lege trei cuvinte. Mâine va scrie din nou cu aceiaşi seninătate inepuizabilă: despre războinl din Siria despre Sinodul Bisericesc, despre partidul duşman, despre reforma fiscală, despre eclipsa de soare, despre emigrările în America, despre epizotia de brâncă, despre justiţia socială, despre ultima carte de drept, despre discursul lui Lloyd George, despre statistica analfabeţilor, despre morala politică, despre invenţia lui Edison, despre tariful vamal, despre aniversarea lui Kogălniceanu, despre exportul

© BCU Cluj

MIHAIL KOGĂLNICEANU
ŞI DESCOPERIREA POEZIEI POPULARE

— Fragment dintr'un studiu sub tipar. —

Care scriitor, din trinitatea dela *Dacia Literară*,— Negruţi, Alecsandri, Kogălniceanu, — a descoperit poezia populară? Cui îi revine meritul istoric?

Negruţi, până la contactul cu Kogălniceanu, adică până la 1840, când a apărut articolul prozatorului în *Dacia Literară:* „scene pitoreşti din obiceiurile Moldovei: *Cântece populare* a Moldovei", nu a vorbit despre poezia populară, deşi putuse să o facă, atunci când ştim că ţinuse condeiul în mână încă dela 1823 şi când începe să devină literator public la 1833.

Alecsandri veni în ţară, dela Paris, la sfârşitul anului 1839, după ce încercase poezia în limba franceză (Versuri franceze scrie şi la 1841!) Cea mai aproape de literatura românească, din încercările lui franceze, — deşi aşa de depărtată de idealul naţionalizator al lui Kogălniceanu! — ar fi fost, numai printr'un personagiu, o poezie în care era vorba de-o romîncă răpită spre Crimeea de un han.

Asache, care avusese o colecţie de poezii populare, nu le valorificase în destul, pentru că, dacă nu a publicat din ele până la 1827, când au ars într'un inecendiu, întrebarea este: de ce nu a mai revenit asupra lor ulterior, când deabea după această dată, devine literator public militant?

Când au venit în ţară, mai întâiu Alecu Russo, la sfârşitul anului 1838, şi apoi la un an, Alecsandri, îl găsesc pe Kogălniceanu acasă, familarizat cu problemele literare şi mai ales cu programul naţional formulat, pe care am văzut că în lanuarie 1839, mergea la Bucureşti din Iaşi, să-l arate şi poetului Grigore Alecsandrescu. Dar mai ales îl găsesc şi cu o mică activitate literară, începută la *Alăuta Românească,* unde lansase primul său manifest literar, care manifestase în luna Iulie 1838, convingerea necesităţei de a ne cunoaşte istoria, *„obiceiurile,* aşezământurile patriei" etc. Dar numai cu atât le era înnaintaş Kogălniceanu? Să întrăm puţin în amănunte.

Mihail Kogălniceanu, auzise de mic copil baladele populare, fie la moşia părintească, fie la Iaşi. Le auzise şi ceilalţi scriitori; însă el avu ocazia să le valorifice, pe care nu au avut-o şi ceilalţi. Alecsandri în Franţa scrie versuri franceze. A. Russo a părăsit Basarabia foarte de mic, nu la 1828. cum au afirmat unii biografi, ci mai înnainte, pentru că la 1822 tatăl său se afla la Viena, unde negocia pentru Basarabia, cum am arătat altădată.*) La 1822 Alecsandru Russo, copil de 5 ani, dacă admitem ca dată a naşterei 1817, era mutat de-acasă sau în Moldova sau călătorea cu tatăl, care-l duse la un institut din Elveţia. A. Russo, a avut ca substrat sufletesc, decorul natal, întietate psihologică faţă de ceilalţi scriitori „orăşeni", al unui „sat frumos, răschirat între grădini şi copaci, pe o vale a codrilor Bâcului, cu un păr mare în mijloc"; dar a pierdut contactul de mic copil cu ţara, aşa că până târziu, după ce se înnapoiase din străinătate, scrie numai în limba franceză.

In schimb, Kogălniceanu are contact literar cu Moldova, se interesează de toate publicaţiile, când era la studii în Franţa şi Germania, după cum am arătat; face apel din străinătate la colecţiile de cronicari de-acasă şi asistă la valorificarea ştiinţifică a folclorului, în Germania, unde cunoştea, după cum mărturiseşte în schiţa despre istoria literaturei române, faima lui Vuc Stefanovici. Incă din 8 Aprilie 1836, cere surorilor printr'o scrisoare, trimisă din Berlin, balada *Moartea lui Ghica Vodă,* iar în scrisoarea dela 13 Octombrie, roagă pe vărul lui să-i trimită poezia *Luarea Hotinului,* „ainsi que d'autres choses de ce 'genre". Cererile lui Kogălniceanu dovedesc cunoştinţa pe care o avea despre literatura populară, *înnainte* de 1834, când a plecat din Moldova la studii în străinătate. Acum le colecţiona prin întermediul vărului şi surorilor sale, în vederea schiţei *Romänische oder Wallachische Sprache und Literatur,* care era scrisă în 1836, de vreme ce apare în lanuarie 1837, la Berlin, într'o publicaţie mare. Kogălniceanu scrie în această schiţă, după ce a făcut istoria literaturei româneşti vechi şi contemporane:

„Dar ceea ce este sâmburile poezie noastre, sunt *baladele* şi *cântecele populare.* Sunt unele dintre ele care ar onora pe cel mai bun poet, iar cele mai înteresante sunt următoarele: *Moartea lui Hangerliu,* domnul Munteniei, *Cucerirea Cetăţei Hotinului, Moartea lui Ghica,* domnul Moldovei şi altele[1])".

Iar după ce face un citat străin; în favoarea poeziei populare române, mai adoagă:

„Aici mai trebue de adăogat că se mai află şi *poezii istorice,* despre diferiţi domni şi haiduci români, ca despre Iamandi, Bujor, fiul romîncei şi altele".

Lui Kogălniceanu pe lângă că îi era cunoscut, întrebuinţa şi pentru poezia populară română, termenul german Volkslied.

Aşa dar încă dela 1836, cu doi ani înnainte de a veni Russo în ţară şi cu patru ani înnainte de a se începe curentul favorabil poeziei populare, Kogălniceanu era convins, nu numai de frumseţea, dar şi de importanţa ei în universalul studiu al folclorului. — *El este cel dintâiu scriitor român, care consacră poeziei populare, importanţa şi dreptul la un capitol, în istoria noastră literară.*

RADU DRAGNEA

1) Kogălniceanu înţelege greşit prin „poezia naţională", poeziile populare ca şi poeziile făcute de un autor anumit, ca *Stihurile asupra lui Ghica Vodă*, care nu sunt din popor, ci sunt scrise de cineva din clasa cultă. Kogălniceanu însă-şi a atribuit mai târziu această poezie lui Enache Kogălniceanu, greşit, cum a arătat dl. N. Iorga în *Istoria Literaturei Româneşti în v. XVIII.* La 1837 el nu deosebea poezia populară de aşa zisă poezie cultă, deosebire pe care o făce însă în conspectul unei conferinţe despre istoria literaturei româneşti, scrisă între 1844—1846, care se păstrează la Academia Română (Manuscrisul No. 1176, filele 258—266.)

---

petrolului, despre moartea unui academician, despre sistemul lui Spengler, despre monopolul sării, despre mortalitatea infantilă, despre pământ, soare, lună şi tot ce se poate petrece sub pământ şi deasupra pământului. Iar fiindcă acestea toate nu vor părea îndestule nesaţiosului Moloch, i-se va mai cere să dea lectorului pentru preţul celor cincizeci de centime şi câteva pagini „umanitare, creştineşti şi primăvăratece".

Se întoarse la masă, şterse primul cuvânt şi începu din nou:

„Directorul Gazetei, păru că sfârşeşte. Răsfoi vraful de scrisori încă desfăcute, căutând ceva. Apoi amintindu-şi deodată:

— A uitam... Pentru suplimentul de Paşte..."

Peniţa scârţia în noapte ca rontăitul măiunt al unui şoarece harnic. Din când în când surădea, întorcând foile. Insfârşit găsise.

Peste două zile, l'au dat afară. Nu avea contract tip.

C. Robul.

*) *Viaţa lui Alecsandu Russo* in *Neamul Românesc Literar*, 1912, n-rele 43-44.

© BCU Cluj

Literatura de după războiu

Caracterul ei şi consecinţele ce determină. Incercare rezumativă pentru un studiu critic mai vast.

Literatura de după războiu a preocupat şi va preocupa încă mult cercurile intelectuale din toate ţările cu civilizatia trecută prin purgatiu tranşeelor. Nu e vorba de literatura care a inundat vitrinele librăriilor cu note şi impresii, îndată ce „demobilizaţii" au putut schimba sabia în peniţă şi prichiciul şanturilor strâmbe cu o masă de scris. Literatura de după războiu înseamnă o întreagă epocă literară, iar preocuparea ce o stărneşte e justificată de noua îndrumare ce va lua gândirea omenească în această epocă unică în istoria încercatei noastre planete.

Literaturile bătrâne ale civilizaţiei apusene înregistrează o fază de evoluţie mai mult. Ideia fraternităţii şi egalităţii sociale, atât de schilod realizată de generoşii de la 1790, capătă o simţitoare întregire în urma războiului. Evoluţia socială oferă material nou literaturei; îndrumarea ce ea va căpăta, e condiţionată de împrejurările specifice fiecărei ţări în parte, cu înrudiri numai în ceea ce priveşte ideile generale ale timpului. Nu ne vom pierde în consideraţii prea adânci. Ele alungă cititorul dela pirmele rânduri. Ne vom intoarce însă la procesul ce sepetrece sub ochii noştri Nu se poate să nu ne-intereseze.

Până la 1830 de o literatură românească propriu zisă nici nu se poate vorbi. Abia de 60 de ani figurăm ca stat pe harta Europei, având o viaţă socială care să-şi suporte fără jenă numele. Războiul hotărniceşte dar aproape o sută de ani de evoluţie a unei literaturi primare.

In aceşti o sută de ani de evoluţie literară, am făcut salturi uimitoare. Trei generaţii de literaţi s'au istovit luptând cu o societate pripit alcătuită, o societate încomplectă şi bolnavă; trei generaţii de mari talente s'au sacrificat pentru a ne creia un trecut şi o tradiţie literară; trei generaţii au făcut sforţări uriaşe pentru a ne pune în rând cu literaturile tichnit evoluate ale apusului. E o trudă pe care o uităm prea iute.

Această silinţă de şcolar întârziat e un fenomen unic în istoria culturelor omeneşti. După o sută de ani de evoluţie, avem o literatură care a îmbrăţişat toate genurile poetice în opere de netăgăduită valoare, proză remarcabilă în nuvelă, schiţe, povestiri, şi câteva onorabile încercări de roman şi teatru.*)

Cu această bogată zestre întrăm în epoca ce ne deschide un nou orizont. Românismul, totalizat în graniţele sale etnice, nu va mai întâmpina nici o piedecă în desvoltarea însuşirilor sale firesti — forţele de producţie s'au întregit; prefacerile ce se operează în vederea viitoarelor aşezări, vor creia o viaţă socială solid alcăuită, complectă, care să ofere un mai bogat şi mai variat material literar. Drept primă consecinţă aşteptăm apariţia romanului ca gen constat în literatura românească.

Miscarea literară din ultimii doi ani, e caracterizată prin numărul prodigios de romane apărute. Foarte adevărat că multe din ele nu sînt mai bune ca cele produse în epoca de evoluţie, dar prea sîntem aproape de ea şi în vâltoarea prefacerii, pentru a pretinde mai mult.

Romanul cere scriitorului studiu şi progresivitate. Majoritatea romanelor publicate după războiu aduc în literatură nume noui. Saltul e refiresc. Trecerea prin schiţă şi nuvelă, ca etapă evolutivă, e necesară, cu atât mai mulţ cât mediul social nu este încă stratificat. Aceste gânduri ni-au fost provocate de cele câteva talente reale dar prea fragede, cari s'au hazardat; — nu ne putem ocupa însă de beţia de cuvinte a dadaiştilor şi nici de diletantismul bizantologilor cu catedră de arheologie, plimbaţi în excursie de amuzament la Paris, în timp ce Mărăşeştii şi tifosul exantematic sfârtecau rândurile celui din urmă tineret.

Remarcăm totuşi tendinţa şi ne mulţumim cu numărul.

*

Apariţia romanului ar fi însă o desăvârşire şi nu o îndrumare. Pe ce căi va merge literatura în nouă epocă ce ne deschide războiul, rămâne de văzut însă mai târziu Lipsa şcolilor literare cari să determine curente, e una din principalele piedeci ce se opun pronosticării; prezenţa bisericuţelor cari anchilozează producţia şi nimiceşte talentele, ar fi o a doua. Dar cea mai de seamă greutate rezidă în totala lipsă de orientare a întregei noastre mişcări literare. Trecând la poezie înregistrăm d n noianul de manifestări disparate, succesul realizat de noui şi puternice talente prin recunoaşterea şi încetăţenirea versului liber, atât de hulit până în preajma războiului. E un succes care nu poate rămâne fără urmări pentru îndrumarea literaturei noastre.

Curentele de idei cari vântură Europa au găsit teren prielnic în România. Dorinţa de prefaceri e manifestarea tuturor claselor sociale. Progresul nu mai e apanajul câtorva entuziaşti stingheri. Aceste idei au prins a se încrusta statornic pe fondul ideologiei româneşti, înlesnind înţelegerea poeziei noui, ca produs al aspiraţiunilor generale. Ceea ce e de observat e că versul liber nu e o şcoală care să reprezinte un curent hotărât de gândire şi simţire, ci o formă, un mijloc de exteriorizare. Talentele ivite după războiu, sunt manifestaţiuni asemănătoare numai ca manieră, dar profund deosebite ca fond — sunt individualităţi. Opera lor e născută dintr'o impulzie internă, nu mai e fructul exotismului. Am putea presupune deci că mergem către un individualism literar, ceea ce nu credem încă cu desăvârşire posibil în prea tânăra noastră literatură. Grupările se vor alcătui pe măsură ce sfera de producţie se va lărgi, şi afinităţile se vor pronunţa. Abia atunci se va produce îndrumarea definitivă. Din lupta care se va da fără îndoială între grupările literare credincioase tradiţiei şi cele noi; cele cari vor învinge, vor influenţa atmosfera literară a viitorului. Vor însemna o piatră la răscruce de drum. Până la această victorie, a unora ori altora, vom asista la lupta ce se pregăteşte. Va fi neertătoare. Tinereţea nu cruţa. Iar mişcarea care străbate tot sufletul Europei va fi de partea tinerilor. Dispariţia din viaţă a celor din urmă mari talente poetice ale literaturei dinaintea războiu, ne îndreptăţeşte să credem că lupta nu va fi nici aprigă, nici de lungă durată.

D. I. Cucu.

*) Excepţie face romanul lui N. Filimon „ Ciocoii vechi şi noui", primele romane ale Dlui Zamfirescu şi teatrul lui Caragiali, cari reprezentând un real moment social, pot figura în literatura prin propria lor voloare, nu cu caracter documentar ca alte „opere".

© BCU Cluj

LUCIAN BLAGA. — Pașii profetului. — Versuri. — Ed. "Ardealul", Cluj. — Prețul 12 lei.

Inceputurile tânărului poet Ardelean nu au cunoscut amărăciunea îndoelilor. La apariția celor două volume, tipărite în 1919 la Sibiu, critica printr'o excepție unică în țara Românească, s'a grăbit să recunoască însfârșit un poet întradevăr nou, cu noutatea interioară; nu ciugulită din bizareriile inovaților poetice din occident. Această unanimă bună primire, e răsplătită din belșug de noul volum al poetului. Lucian Blaga nu ne aduce nici o desamăgire. Poezia sa evoluiază robust ca un fruct care își soarbe viața prin rădăcini sănătoase. Ea își deschide singură pentru viitor; toate prespectivele îngăduite. Poezia cea nouă, suferia la noi de două păcate capitale. Originalitatea mult trâmbițată, era până acum de fapt o simplă valută străină, introdusă de peste frontiere prin fraudă. Iar gândirea absentă era înlocuită prin muzicalitate, sonoritate și o suprabundență de imagini adesea artificială, întotdeuna căutată cu trudă în afară de optica comună. Tinerii poeți s'au scuturat de preocupările singularităților de sintaxă și vocobular, și au reușit să ascundă înlăuntrul versului un miez de gândire. Printre aceștia Lucian Blaga se numără între cei mai de frunte. Clocotul interior plesnește pojghița versului, fragilă, după cum trecătorul sau trup „e prea strâmt pentru strașnicul suflet. ce-l poartă" De aceia critica deprinsă să eticheeze și să clasifice fiecare autor într'un saltăraș, cu fișele sale poetice speciale, va ezita nedumerită. Lucian Blaga nu poate fi încarcerat în nici una din celulele numerotate până acum.

Spațiul restrâns, ne interzice la această rubrică pur informativă să documentăm în măsura în care s'ar cuveni, rara plăcere pe care ne-a procurat-o lectura celui de al treilea volum al poetului.

Evocarea străvechiului zeu al tinereții Pan, orb, la gura somnoroaselor peșteri pipăind mugurii ramurilor și 'n căpsorul meilor „cornițele sub năsturei moi de lână", — strecoară în suflet o tristă și păgână poesie de primăvară.

„Picurii de rouă-s mari și calzi,
Cornițele mijesc,
iar mugurii sunt plini . . .
. . . Să fie primăvară?

Evocații ca acestea abundă. Dar versul îndrăzneț, aspru, expresionist, înadins primitiv, și indisciplinat, va înspăimânta critica oficioasă care s'a grăbit să-l adopte pe Blaga cu entusiasm dela primele volume. Evoluția firească îl îndepărtează dela codul poetic al acestora. Unii mai sinceri îl vor mustra, cum, au și inceput Cei mai mulți, fățarnic, se vor sili să-l laude, pentru a savura apoi acasă la ei, departe de ochii indiscreți, țăcăneala de silabe a Dlui Mircea Rădulescu de o pildă, car esună atât de armonios pentru urechile vătuite.

Pașii profetului. duc pe drumuri prea nebătute, pentru a nu simți datoria să revenim. — c. p.

D. D. PATRAȘCANU. — Domnu Nae. — Ed. H. Steinberg & fiu, Buc. — 14 lei.

Alături de o admirabilă pagină de impresii provocate de ocuparea Bucureștilor, schițele din vremea ocupației sînt o șarje plină de vervă și spirit — câteodată chiar răutate — la adresa războinicilor din vremea neutralizății și nemernicilor din timpul războiului.

Domnul Patrașcanu are patima șarjei, așa precum o are un prea bun și smerelnic cazac. Inșfăcat de coama sburlită a fugarului, dl. Patrașcanu se avântă în domnul Nae, pe stradă, și acasă, face nevinovate victime din Papa Trăsnea, Mme Calfayani, născută Mânzoc, și Goga Tăsică, pentru ca apoi, fără milă să schițeze arabescuri cu vârful sabiei pe epiderma fină și cu îngrijire parfumată a căpitanului Pontbriant sau Dlui Victor Antonescu.

In urmă, degajat de imaginarul inamic, descalecă, priponește calul în sabia înfiptă în pământul reavăn al câmpului, și se întinde liniștit la umbra mișcătoare a bidiviului. — Cum însă D-sa e un suflet foarte complex, îl apucă așa deodată o adâncă amărăciune, valuri de simțire omenească îi înecă sufletul și scena din ocuparea Bucureștiilor îi sgudue ființa, pentru a găsi o melancolică și resemnată liniștire în amintirea lașilor copilăriei și ai tinereții.

— Dar ce înseamnă, mă rog, această slăbiciune femeiască! își zice deodată supărat, și smulgând arma reia șarja tot așa de aprig cum o începuse.

Dl Pătrășcanu e un incorigibil!

—

E. REBREANU. — Catastrofa. — Ed. Viața Românească, Buc. — 12 lei.

Un volum de trei nuvele e o raritate în literatura românească. Dl. Rebreanu, care are o onorabilă încercare de roman în 1920, simte necesitatea revenirei la nuvelă. — Dsa ar folosi tot atât de mult dacă această necesitate s'ar îndrepta și către sintaxă.

Nuvelele Dsale nu sînt lipsite de valoare „Catastrofa" și „Itic Strul, dezertor" ar fi putut avea o bună reușită cu ceva mai mult control al gradațiilor și desnodămintelor „Hora Morții" e o simplă narațiune, destul de romantică. Dorința de a produce efect — cabotinaj literar — îl face să treacă fără pudoare peste cele mai elementare cunoștințe ale balisticei. Se știe aproape de toată lumea că armele moderne străbat șapte oameni. In „Hora Morții" Haramu moare împușcat în spatele lui Boroiu, pentru a da satisfacție cetitorului cu justiția divină.

Repetăm, sintaxa și puțin control n'ar strica Dlui Rebreanu, caruia talentul nu-i lipsește.

—

I. AGARBICEANU — Trăsurica verde — Cartea Românească, București. — 14 lei.

Volumul de povestiri proaspăt ieșit pana distinsului prozator ardelean, în mod firesc, nu aduce în literatură nimic nou. Dl Agârbiceanu urmează liniștit o cale apucată. Cunoscător al sufletului omenesc dsa adună conștiincios materialul uman al unei epopei ce se desfășură crâmpoțit. Fiecare bucată e o mică dramă, din care foarte adeseori conflictul e sguduitor. Trăsurica verde, Vecinica, Moș Iliuț etc. sunt fiecare în parte o mică lume cu ale sale mărunte patimi, dureri și bucurii. Stilul curgător le învălue cu deopotrivă de iertătoare simpatie.

—

I. AGÂRBICEANU — Ceasuri de seară — Cartea Românească, București. — 10 Lei.

Reputația literară bine stabilită i-a îngăduit dlui Agârbiceanu să abordeze și genul dificil al poemei în proză. Incercarea poate ar fi cerut o mai stăruitoare inzistență. Dl. Agârbiceanu trece iute peste momente care ne emoționează. E un gen, în care nu și-a spus încă cuvântul din urmă, — și e tocmai acela dela care așteptăm pagini mai prețioase.

—

RADU ROSETTI — Povești moldovenești. — Ed. „Viața Românească", Iași. — 12 lei.

Bătrânul boer moldovean revine la literatură după câțiva ani de tăcere. Poveștile moldovenești sunt admirabile pagini de istorie socială din trecutul Moldovei. Povestirea caldă, vioaie, cu o coloratură specifică moldoveanului, povestitor prin temperament, ia proporții de dramă de cel mai omenesc conflict în mâna dibace a dlui Rosetti. (Lepădarea de lege). Aproape toate sunt întâmplări trăite, de autor sau de alții (părintele Zosim), și transmise din generație în generație. Aceste povestiri, înbogățite prin transmisiune, formau deliciul lungilor seri de iarnă, în patriarhalele *curți* boerești ale Moldovei de altă dată. In această atmosferă a trăit cel ce a îmbogățit literatura prin fixarea lor în cadrul rigid al șpaltului.

—

C. STERE. — In literatură. Editura Viața Românească ne pune în cunoștință cu activitatea literară

© BCU Cluj

a dlui Stere, care e destul de bogată. Dl Stere, om de o vastă cultură europeană, a avut strânse legături cu literatura românească la a cărei desăvârşire nu a contribuit cu puţin, atât ca director cât şi colaborator al Vieţii Româneşti. Această activitate se întrerupe brusc în preajma marelui război mondial. C. Şărcăleanu — pseudonimul sub care au apărut în Evenimentul literar şi Viaţa Românească schiţele adunate în volumul de care vorbim — dispare, pentru a face loc omului politic. Dispariţia a fost definitivă, iar astăzi dl Stere îşi reclamă drepturile asupra operii dispărutului.

O apreciere asupra schiţelor impresioniste din volumul de faţă ar fi riscată. Cine a cunoscut activitatea literară a dlui Stere a ştiut demult să preţuiască, aşa cum trebue, contribuţiile cu atâta ingrijire ascunse sub un pseudnim transparent numai pentru prieteni. Având avantajul să fie cunoscător al limbei ruseşti, pe lângă familiarizarea cu limbile moderne apusene, cu o erudiţie cum puţine îi pot echivala în România, aprecierile sale asupra lui Tolstoi, Ibsen şi Oscar Wilde sunt superioare în ceea ce priveşte primul, şi cel puţin tot aşa de valoroase pentru ceilalţi doi mari gânditori şi artişti, — ori căror aprecieri apusene. Schiţele dlui Stere ne îmbogăţesc literatura cu un material extrem de preţios — păcat însă că aşa de redus — şi înlesnesc celor ce nu se pot alimenta din literatura străină, să-şi complecteze cunoştinţele.

O observaţie: din cele şapte schiţe ale volumului, trei privesc literatura română, iar din acestea două se ocupă cu poezia lui Coşbuc şi Goga. E o preferinţă sau o simplă întâmplare?

Dl Stere a avut mari neplăceri politice.

Victimă a unei politice care a dat faliment, victimă a temperamentului său rigid şi septentrional şi mai ales victimă a unei intrigi politice care l'a costat 3 ani de amărât surghiun, dsa se întoarce victorios din Basarabia unde a crescut şi pentru care a luptat întotdeauna dârz. Dar reîntorsul nu poate fi primit cu bucurie de către mulţi: e o forţă care jeneză. Campania reîncepe. Vechiul aparat de denigrare personală e pus în funcţie. Dl Stere, adversarul, e trădător de neam pentrucă a făcut greşeli politice. — Noi nu o credem. Care dintre bărbaţii noştri politici nu e tratat în acelaş fel când lupta de principii şi idei nu dă roade!

Dl Stere e în Parlament şi se apără. Dar apărarea e pentru cei puţini, cari dacă nu cred în vinovăţia materială a învinuitului, au tot interesul să întreţie în masse ignorarea adevărului. Aproape în acelaş timp apare volumul de faţă. Cine va ceti paginele scrise despre Coşbuc şi mai ales despre dl Goga va înţelege că omul care a scris acele rânduri, acum cincisprezece ani, poate fi capabil de un calcul politic greşit, dar nu de o trădare.

Dacă pentru acest lucru s'a făcut înmormântarea definitivă a lui C. Şărcăleanu, bine s'a făcut. „Viaţa Românească" ar mai putea să ne dea în acest scop şi paginile de impresii de călătorie în Ardeal ale aceluiaş C. Stere, atât de nefericit pentru moment în politică, dar atât de preţios în literatură.

Cerem ertare că am depăşit cu mult spaţiul unei modeste recenzii. Chestiunea e de-o prea mare importanţă şi nu priveşte numai cazul Stere. O vie reacţiune pornită contra sistemului de calomniare trebue să se producă din toate părţile, pentru a întra purificaţi şi din punctul de vedere al eticei sociale, în grandioasa eră ce se deschide românismului. **D. I. C.**

ANDREAS LATZKO, — Oamenii în războiu, traducere de Adonis Popov. — Ed. Viaţa Românească, Iaşi. — 8 lei.

Scriitor obscur până după războiu, fostul colaborator neinsemnat al revistei germane „Jugend", Andreas Latzko, e astăzi cea mai vie figură a literaturei inspirată de barbaria civilizată a războiului.

Pentru cei ce aveau încă naivitatea să mai discute reabilitarea epopeei eroice, cartea exilatului ungur de astăzi, este o lecţie definitivă. Totala lipsă de morală a mijloacelor moderne de luptă, cât şi nerespectarea fiinţei omeneşti, după două mii de ani de practică a sublimei morale creştine, a produs profundă revoltă în sufletele fiinţelor alese.

„... Eu ştiu că va veni o zi când toată lumea va gândi ca mine..." zice cu îndrezneală admirabilă Andreas Latzko, deschizând procesminciunei în care ne bălăcim.

Cine a simţit umilirea turmei dusă la abator, cine a simţit durerea neputinţei şi scârba oribilului măcel în massă va trebui să gândească la fel cu Latzko, chiar dacă ar fi „cândva, mai târziu".

Cartea trebue cétite. O scurtă recensie nu poate cristaliza în spaţiul său restrâns, complexul de emoţii şi desnădăjduitul humanitarism care palpită în fiecare pagină.

Viaţa Românească (No. 3 Anul XIII) Revista ieşeană, — singura noastră publicaţie lunară care mai păstrează contact real cu cititorii, ne aduce ca întotdeuna o cronică bogată, dar târzie. Un nume necunoscut: Lucia Mantu semnează câteva pagini de proză fraged inspirată şi tratate cu o ştiinţă a scrisului neobicinuită la un începător. „Coada lui Tărcuş" şi „Busuiocul" disonează alături de mediocritatea fără început şi fără sfârşit a prozei iscălite de d. Tudor Pamfile, bunăoară.

I. Slavici, continuă o serie de amintiri despre Eminescu, din care fragmente, am întâlnit risipite în diferite reviste sau ziare. Documentate şi îndrăzneţe consideraţiuni asupra problemei indemnităţii de război, aduce d. D. Suchianu. Prof. Dr. Parhon, reia mult desbătuta problemă a bătrâneţei şi tratamentului ei, popularizată în marele public după senzaţionalele experienţe ale lui Steinach şi Voronoff. Incă odată distinsul profesor dela Iaşi, se plânge cu acest prilej de sgârcenia Statului şi a iniţiativei particulare, care nu înţelege să contribue la creiarea unui Institut de Biologie. Ne este încă vie în minte amintirea dureroasei mărturisiri a aceluiaşi savant, în aceiaşi revistă, anul trecut; când povestind toate zădarnicile intervenţii pentru a obţine un cât de slab ajutor la înfiinţarea unui astfel de laborator de studii pe lângă Spitalul Socola ne spunea cum a fost tinut la uşa Ministerului de Instrucţie ca un simplu postulant. Se găsesc milioane pentru micii viagi în străinătate, pentru tot soiul de budgetivori. — pentru laboratorul unui savant cu reputaţie dincolo de hotarele ţării, statul devine deodată avar şi circumspect. D. Zaborovschi expune teoriile originale ale lui Spengler, despre care se vorbeşte şi în numărul nostru de faţă. Recenzii şi cronici abundente. De ce însă atât de puţin se vorbeşte despre mişcarea intelectuală românească, despre cărţile şi revistele româneşti, despre expoziţiile de artă româneşti, despre teatrul românesc?

IDEEA EUROPEANĂ 17 Aprilie 1921. Nrul din urmă al revistei bucureştene începe publicarea diferitelor răspunsuri la ancheta internaţională asupra naţionalismului şi umanitarismului. Avem de a face cu variantele aceluiaş răspuns simplu, lipsit de orice dialectică, adânc înrădăcinat în conştiinţa sufletelor nobile de pretutindeni. Pe Barbusse îl vedem alături de Wundt, pe Boutroux alături de Borgese — şi cetind rân-

© BCU Cluj

durile lor ne rămâne în suflet o adâncă părere de rău că nu ei fac politica lumii. — O notiță la »Fapte și re euzii« anunță, că distinsul scriitor M. Beza va ține în Maiu o serie de conferințe despre literatura engleză la universitatea din Cluj.

—

CUVÂNTUL LIBER, 16 Aprilie 1921. Revista, despre care nu știam dece și pentru cine apare s'a îmbunătățit simțitor în timpul din urmă. Dl Emanoil Bucuța publică o poezie „Decor" cu strofe ca aceasta: „Fete prin tufiș ascund râsuri ucigașe, pâlcuri albe, case'n fund, prevestesc orașe" De-un deosebit interes sunt îndeosebi informațiile și însemnările despre mișcarea literară. Intre altele cele câteva rânduri, cari rezolvă problema dispariției epopeei din literatura universală de astăzi: „Epopeia e de fapt, un complex de genuri literare, care s'au despărțit creându-și o viață aparte fiecare.

—

TRANSILVANIA, Februarie 1921. Revista dela Sibiiu se prezintă cu mult mai bine decât acum câteva luni. Harnicul secretar al „Asociațiunii" va ști cu timpul să aleagă mai hotărât materialul ce i se va trimite spre publicare. Nu putem trece cu vederea articolul despre problemele noastre arheologice al dlui Vasile Pârvan și-apoi considerațiile asupra filosofiei de dl Marin Stefănescu. Numai în poezie ar trebui dl Georgescu să-și găsească colaboratori mai — proaspeți. „Carmina veris" nu mai merg în 1921.

—

OSTLAND, Nr. 10 Februarie 1921. Se știe că „Ostland" e cea mai bună revistă a germanilor dela noi. Nrul din urmă publică între altele un dialog asupra *„expresionismului"* scris de Egon Hajek, simpaticul și talentatul poet brașovean. Dl Egon Hajek, deși stă sub influența formalismului estetic al lui Stefan George, nu e străin nici de puternica și bărbătească mișcare expresionistă, care a cucerit aproape toate sufletele tinere și dornice de-o lume nouă ale Germaniei. Intr'un alt articol dl Dr. Victor Roth, ales mai zilele trecute doctor de onoare al facultății teologice din Viena, face o interesantă dare de seamă asupra cercetărilor de până azi asupra artei, săsești din Ardeal. Restul revistei cuprinde informații culturale.

—

DEUTSCHE RUNDSCHAU, April 1921. Cunoscuta revistă germană aduce un studiu asupra culturii franceze și germane — de Karl Toth. Cu oareși care tendință nu tocmai binevoitoare se spune că cultura franceză ar însemnă cultivarea „femeninului", iar cea germană a „bărbătescului" din spiritul omenesc. — Theophile v. Bodisco vorbește într'o lucrare amănunțită și bine studiată despre „problema religioasă la Dostoievski". paradela între Dostoievski și alți scriitori mari ai literaturii universale e făcută într'adevăr cu multă măiestrie. „Ivan" din Frații Karamasov e numit „Faust" al slavilor. Si-apoi se mai poate ghici încă ceva din rândurile lui Bodisco: influența covârșitoare a lui Dostoievski asupra literaturii și în deosebi asupra spiritului german de astăzi.

—

NAPKELET, April 1921. Mișcarea culturală maghiară din Transilvania este reprezentată în primul rând de această revistă bilunară, care a ajuns la No. 7, în al doilea an de apariție.

O gardă de scriitori de seamă, grupați în jurul acestui organ, ne vorbesc de o lume nouă, despre oameni noi, despre o artă nouă.

„Dacă ne ridicăm capul de-asupra micilor evenimente, dacă privirea noastră trece de marginile orașului în care trăim și a țării noastre, îmbrățișăm toată lumea, — vom vedea că viața noastră este cu totul alta decât până acum, că nervii se scaldă într'o atmosferă deosebită.

Deci nu mai putem fi cum am fost! Nu ne mai putem opri la espresiile: patria mea, țara mea, poporul meu! Trebuie să spunem: Lumea! Umanitatea! Astfel prietenii noștrii se sporesc fără măsură, orizontul nostru crește nemărginit, viața noastră se îmbogățește nespus.

Urmează apologia umanității, făcută cu sinceră însuflețire.

Tot în acest număr al revistei găsim traduse două sonete ale lui Eminescu. Cel dântâi este „Veneția", tradus de Alexandru Kereszturi. Am mai citit acest sonet tradus în ungurește de Győri Ernő, dar nici unul nu a putut reda complect frumusețile acestui mărgăritor. Totuși traducerea Dlui Kereszturi se apropie de original.

—

UJ KÖNYV, No. 2, Martie 1921. La Viena apare sub conducerea scriitorului maghiar Lázár Miklós revista lunară „Uj Könyv" cu un sumar foarte bogat semnat de Krudy Géza, Szép Ernő, Lázár Miklós, Karintky Frigyes etc. Numărul de față cuprinde un fragment din ultima comedie a lui Francisc Molnár „Lebăda" (Hattyu), jucată pentru primadată la Viena în iarna trecută", și primită cu entuziasm de toată critica. Afară de poeziile frumoase ale lui Kemeny Simon, un fruntaș al *școalei noui*, găsim două traduceri din Longfellow și un interesant studiu asupra lui Einstein.

Inainte încă de a vedea lumina zilei, inițiativa noastră a fost comentată de o parte dintre confrați cu o bunăvoință care pentru jertfele noastre a fost o consolare, de altă parte cu o ostilitate, pentru care iarăși suntem recunoscători fiindcă ne oțelesc la drum.

Pentru acești răuvoitori, datorim o lămurire. „Gândirea" apare cu sacrificiile materiale ale doi tineri care-și câștigă existența din truda condeiului. Fiecare exemplar se vinde cu *nu leu sub costul net al hârtii și tiparului,* la care se vor adauga cheltueli de administrație, etc. etc., și la care nu socotim aportul muncii noastre și a colaboratorilor de pretutindeni.

Am soçotit matematic dar, că vom pierde lunar cel puțin patru mii de lei, smulși din puținul sărăciei noastre. Cu aceste calcule am pornit la drum. Nu mai putem avea dezamăgiri. Ele au fost din timp prevăzute. Ca și toate surprizile . . . rele; căci bune, — o știm bine, — prea puține vor fi de așteptat.

S'au găsit însă ziare, care s'au grăbit a intâmpina apariție noastră, înainte de a ști cine sîntem și ce vrem, cu ironie sau cu bănueli. E o îngratitudine gratuită. Când oficialitatea după doi ani, n'a reușit în acest Ardeal, unde apar 2 reviste bune germane și 5—6 maghiare, să dea sprijin unei publicații românești; de ce nu e îngăduit unor tineri să facă ei jertfa pe care budgetul de miliarde al statului, sgârcit, o socoate inutilă? Inainte de a porni la drum, ni s'a strecurat pe buze o picătură de amăriciune. E poate un bine. Toate băuturile întăritoare sînt amare.

Iar bunilor prietini, cari ne-au atribuit câteva intenții neformulate de noi, mulțumindu-le, le atra-

© BCU Cluj

gem atenţia că revistă noastră se adresează şi marelui public şi nu ne putem strânge într'un dogmatism, ce ar egala cu o sinucidere premeditată. Astăzi doctrinele sînt într'o fază de cristalizaţie. Curentele literare de asemeni. Problemele sociale pun semne de întrebare, fără a găsi decât soluţii efemere. Iar toată ţara are înfăţişarea unei scoarţe vulcanice în aşezare. O dogmă, o linie dinainte precizată, un idol, sau înregimentarea printre unii ori alţi schismatici ai literaturerei, ne-ar fi închis orizontul de la început. Nu le aşteptăm acestea toate din afară. Vor ţâşni din mijlocul nostru, scoase la lumină de impulzia noastră interioară. Am voit o revistă viabilă. Si braţele libere. Am fost temerari, o ştim. Dar tinereţea e îndrăzneaţă şi vremea, — cum ne spunea un binevoitor confrate — cere îndrăzneală.

Altfel am fi ascultat povaţa bătrânului Metastasio: „Să nu plece pe mare cel ce se teme de vânturi!“ — *c. p.*

—

Trăim la umbra morţilor. Dar uităm morţii prea iute. E o dovadă de vitalitate? De năvalnica viaţă care ţâşneşte prin toţi porii? De beţia biruinţii care ne împinge înainte neîngăduindu-ne a întoarce ochii îndărăt. spre cei ce ne-au bătătorit cărările noastre de sgomotoşi epigoni?

Ne îndoim. E poate numai egoismul ermetic închis într'o crustă de nepăsare. In jurul nostru, la marginea oraşelor, în ţinterimele unde paşii ne duc numai în ceasuri triste, pe mormintele uitate, doar arbuştii sălbătăciţi cu cruciuliţile florilor albe şi roşii mai evocă o pioasă şi creştinească recunoştinţă, oamenilor absentă.

Noi, ceştialalţi suntem prea grăbiţi pentru a ne aminti morţii. Intr'o jumătate de an, am lăsat să treacă în surdină prea multe aniversari triste. Apropiate ori târzii. Atâţia ani, — unul sau o sută, dela moartea sau naşterea lui Cuza Vladimirescu, Vlăhuţa, Traian Demetrescu *Haralamb Lecca* Alex Xenopol, Kogălniceanu... Cine le ţine socoteala? O notă de ziar, nu parastas la o biserică cu lespesile goale, arareori desfăşurarea unei glaciale solemnităţi oficiale;— toate cu aspectul unor simple achitări de conştiinţă.

Totuşi aceia ne-au deschis fereastra către o bucată de cer. Nici o palmă din drumul nostru n'a fost mai întâi nebătătorită de paşii lor.

Dintre cei ce ne stropesc astăzi cu noroiul limuzinilor, din pletora mediocrităţilor biruitoare o clipă; când gurile lor sgomotoase vor amuţi, din cenuşa lor nu va rămâne în amintirea noastră ori a copiilor noştri, nimic, nimic, nimic. Peste un an ori zece, ne vom uimi de spaţiul exagerat, pe care l'a ocupat o faimă efemeră, pe care moartea o va sparge ca vârful unui ac bâşicile de săpun. De ce însă ştiind-o, gândurile noastre ne sunt preocupate numai de fiinţa acestora şi nu de acelor duşi, dar cari au însemnat ceva mai mult decât o nulitate politică diversă?

Trecem în revistă morţii şi nepăsarea contimporenilor ne doare ca o remuşcare.

Ne au năvălit aceste reflecţii gândindu-ne la cei trei zeci de ani dela moartea lui Kogălniceanu. Suntem siguri, gloria lui va fi revandicată de un partid pe care cândva la repudiat. Amintirea ca şi viaţa lui, va fi călaată în picioarele rumegătoarelor politice. Iar marele public, cunoscând că n'a fost decât un om politic oarecare, va trece peste aniversare cu nepăsare. In politică morţii nu comptează, ei nu pot făgădui sinecure.

Iar intelectualii vor gândi: — A fost un om atât de vechiu! Operile lui miroase atât de mult a antiquărie, a tărtaşe roase de cari şi a praf înecăcios nescuturat de decenii! S'a ocupat de poezie populară, de teatru pentru cei slabi cu duhul, de gazete sătesti, a fost surghiunit pentru convingeri naţionale... Phiu. Om vechiu, om vechiu... Nu voim strigoi.

Să-l îngropăm bine, adânc, să-i nivelăm sub picioarele noastre de proaspeţi biruitori, ţărâna cu brazde deasupra.

O spunem pentru a preveni mustrarea ce va să vie, fiindcă ne-am jertfit o pagină din săracul spaţiu al revistei noastre, cu prilejul celor 30 zeci de ani de la moartea lui. Am socotit necesar a reînvia o clipă din activitatea neîntreruptă pe care cincizeci de ani, disgraţiosul bătrân cu ochelari nemţeşti şi cu barbişon de al treilea imperiu, a dus-o pentru a pune temeliile românismului, de care astăzi ne lepădăm cu o atât de humantaristă generozitate.

Drumurile noastre — prietini — duc şi pe lângă cimitire.

Mai ales pe lângă cimitire.

Odată cu primăvara viaţa de provincie se destinde lenevos din trândăvie hibernaţiei. Teatrele bucureştene dau ultimele reprezentaţii ale stagiunei. La terasă, la Bar sau la Elysée s'au început conciliabulile în vederea turneurilor. Metropola ostenită de beţia unei ierni de febrilă petrecere, va revărsa asupra provinciilor, nesfârşite „companii“ subvenţionate sau nu. Ca şi în alţi ani ne aşteptăm la apariţia tănasilor şi ciucureştilor sau la trupa sforăitoare a unei ligi cu nume frumos.

Necesitatea turneurilor teatrale nu mai e nevoe să o discutăm. Trebue însă să se considere cu mai puţină superficialitate scopul ce să urmăreşte, ca şi compoziţia artistică a companiilor cari vin să facă operă de cultură românească în provinciile însetate de ea.

Turneurile de pricopseală, oficială sau nu, trebuesc stârpite. Opera râmâne în sarcina unui minister care — zicese — reprezintă artele şi le protegueşte. Am vrea însă să nu se repete greşala făcută cu o bună trupă bucureşteană care, rămânând fără local în Bucureşti, a plecat în oraşele din vechiul regat unde necesitatea nu era aşa de mare ca în nouile provincii.

Teatrul modern nu trebue neglijat. In Transilvunia există o cultură şi o civilizaţie la nivelul tuturor civilizaţiilor moderne. Iată de ce nu se simte nevoie nici de melodramele răsuflate ale teatrelor naţionale de provincie şi nici de lecţiunile de istorie rimată ale trupelor ligei cu nume pompos. Teatrul modern şi clasic satisface când e bine jucat şi aceasta aşteptăm să ne vină de la Bucureştii cari monopolizează avar arta dramatică.

—

In dorinţa de a familiariza publicul cu marea mişcare, care străbate sufletul modern, vom traduce în fiecare număr pagini alese din cei mai reprezentativi scriitori — poeţi sau prozatori — ai acestui curent. Am început cu „Plimbarea“ lui Mombert. El e unul din marii poeţi moderni ai Germaniei, mai unilateral decât Dehmel, dar mai adânc, mai primitiv în formă decât Ştefan George, dar cu incomparabil mai mult fond, mai puţin rafinat decât Rilke, dar mai vizionar.

—

Un grup de studenţi olteni spun, ziarele au hotărât să comemoreze la 1 Mai, douăzecişicinci de ani dela moartea lui Traian Demetrescu. — Poetul sentimental al „Senzitivelor“ şi „Aquarelelor“, al iubirilor fără leac şi fără nădejde şi al bohemei proletare, va fi astfel răsbunat de nepăsarea craiovenilor cu dare de mână, care nu par deloc nici orgolioşi şi nici miraţi că nu l-au avut decât pe dânsul.

Bunul gând al tineretului oltean, ne aminteşte o altă aniversare a poetului, tot la Craiova, cu vre-o câţiva ani înainte de războiu. S'au strâns atunci la Teatrul Naţional de-a colo, toţi literaţii timpului, cetind fie-care din operele lor. Un critic cu trecere pe vremea acea a declarat că după toate calculele sale

© BCU Cluj

social-estetice, adevăratul poet al românismului se va naşte în Oltenia. Dar despre Traian Demetrescu n'a pomenit decât un vechi prieten al poetului, un avocat cu renume, abil interpret al codului de comerţ. Scopul festivităţei părea a fi fost un monument, a cărui realizare a rămas însă tot sub formă de intenţiune frumoasă.

Studenţii olteni vor fi poate mai pioşi cu singurul lor poet mai de seamă.

Pentru a treia oară, în acest an, Don Juan e adus pe scena franceză. După piesa postumă a lui Rostand şi după „L'homme à la Rose" a lui Bataille, Henri de Regnier a reprezentat în cursul trecutei săptămâni la *L'Oeuvre* „Les Scrupules de Sganarelle."

Am fost deprinşi să-l cunoaştem pe Regnier, poet, povestitor graţios şi romancier cu un stil de o rară savoare. Intâia oară înfruntă scena. Urmează astfel calea bătută de aproape toţi scriitorii contemporani ai Franţei, tentaţi la maturitate de mirajul rampei.

Spre deosebire de predecesorii săi, cari au adus în ultimul timp pe sceană romantica figură a lui Don Juan, Regnier s'a ţinut strict în limitele personagiului creiat de Molière. S'a mărginit să aducă tipuri de repertoriu, cu trăsăturile caracteristice, limbajul, impertinenţa şi verva moştenită de la marele înaintaş. Toate acestea cu un vocabular colorat şi minuţios limitat la al XVII secol. Piesa a avut succes. Pe când şi „Don Juanii" nostri? Căci am auzit până acum cel puţin trei autori dramatici, făgăduindu-ne un Don Juan definitiv.

In editura Champion s'a tipărit manuscrisul înregistrat la Biblioteca Naţională a Franţei, sub numele *Le Memoire de Mathelot — Laurent,* cuprinzând interesante documente asupra decorului, accesoriilor şi aspectul scenei în teatrul secolului al XVII-lea. Decoratorii acelui timp aveau obiceiul de a nota accesoriile necesare reprezintaţiilor cari se dădeau la *Hotel de Bourgogne*, şi mai târziu la *Comedia Franceză.* Se găsesc astfel amănunte asupra decorurilor şi costumelor întrebuinţate la 192 piese şi desemne cari reconstitue scena la alte 47 piese; începând cu anii 1633 — 34, şi sfârşind cu perioada clasică, severă, simplă şi de o riguroasă sărăcie.

In această epocă a decorurilor fastuoase, unde regisura a ajuns la o adevărată mecanică savantă, ne apare extrem de interesante reconstituirea decorului şi accesoriilor cu care s'au jucat întâia oară piesele lui Corneille, Racine, ori Molére, rămase pentru totdeauna în repertoriul tuturor timpurilor. Astfel, manuscrisul indică, pentru *Phedra:* Un palat boltit, un scaun; pentru *Cid:* O cameră cu patru uşi, un fotoliu pentru rege; pentru *Bajazet:* un salon „à la turque", două pumnale; pentru *Iphigenia:* corturi şi în fund marea şi corăbii; pentru *Misantropul:* O cameră, şase scaune, trei scrisori, cisme; pentru *Scoala femeilor:* O piaţă de oraş cu faţada a două case, un scaun, o pungă, o scrisoare; pentru *Tartuffe:* O cameră, două fotolii, o masă, două sfeşnice, un maiu etc. etc.

Restul era complectat de talentul autorilor, al interpreţilor şi de binevoitoarea fantezie a publicului.

Mai eri, ni se plângea un tânar poet cu piesa căzută la Naţional; că numai regizura, mizerabila regizură. săracă şi zgârcită, şi actorii i-au omorât capo-dopera . . . Totuşi Teatrul Naţional i-a dat cea mai mult de cât, un palat boltit şi un scaun. Nu i-a putut da şi ceva din genul lui Racine. Dar prietenul nostru, oho, nu are nevoie . . .

Să fi fost decorurile şi regizura cum visa!

In numele democraţiei se săvârşesc după cum se va vedea mai jos nu numai crime, dar şi îndestule farse proaste.

Un editor din Plzén (Cehoslovacia) gândindu-se să ofere cititorilor săra i, capodoperile literaturei universale în ediţii eftine, a găsit o soluţie ingenioasă. Nu s'a mărginit să reproducă de exemplu cele mai alese pagini dintr'o operă, ci a dat opera întreagă *în rezumat. Madame Bovary* a fost astfel concentrată în 32 pagini, Sonata Kreutzer şi un roman al lui Dickens în tot atâtea. Ziarele cehe. socotesc că s'au păstrat astfel din textul original cam 10 cuvinte la sută. Sărăcimea Cehă o să-şi facă frumoasă idee de capodoperile universale.

Se împlineşte o lună de când fostul Primministru al Franţei, Clemenceau, s'a întors din călătoria sa în Indii, Cambodge şi alte ţinuturi îndepărtate şi cu nume sonore, cuprinse între tropice şi equator. De o lună de zile „Tigrul" redevenit simplu cetăţean al Parisului îşi face plimbarea de dimineeţă ca orice alt obscur muritor. Ziarele nu mai amintesc numele său decât în treacât. Doar L'Humanité foaia comunistă îl însoţeşte caricatura; — cu epitete injuriose. Totuşi moşneagul acela cu mustăţile ca două imense bandagii albe, a fost poate timp de jumătale de veac, cea mai caracteristică şi furtunoasă personalitate a Franţei; — iar în ceasurile cele mai tragice ale războiului, unicul animator.

Fără Clemenceu, ar fi biruit poate Caillaux, — sau ştim noi? — Germania. Dar despre Caillaux se pomeneşte acum mai des decât despre Clemenceau. Actualitatea are tainele ei nepătrunse.

Criza literaturei Italiene, îşi caută rezolvarea prin întoarcerea la creştinism.

De la dispariţia lui Carducci, sub influenţa lui D'Annunzio şi Pascoli, literatura italiană se află în deplină decadenţă Creaţia artistică a fost coborîtă la rolul de simplă meserie. Casele de editură nu urmăresc decât succesul de librărie cea ce nu poate fi nici pe departe un criteriu de aprecier şi valorificare artistică. De douăzeci de ani, literatura italiană se sbate în reacţii şi contrareacţii, cari au putut îngădui apariţia celor mai bizare şi paradoxale manifestaţiuni, ca furturismul lui Marinetti sau decandestimul sgomotos al grupului florentin „La Voce". Impotriva preciozităţii introduse de D'Anunnzio, reacţia s'a manifestat acum 15 ani printr'o sărăcie voită a stilului. Unei decadenţe s'a substituit o alta. In mod mecanic s'a ivit acum o nouă reacţie, care tinde să înlocuiască amoralitatea şi negligenţa stilului; printr'o glacială moralitate creştină şi o virtuozitate de stil pur literară. Grupul roman „La Ronda" întorcându-se la tradiţia lui Leopardi şi Manzoni, păcătueşte printr'o exagerată preocupare în alegerea cuvintelor şi restaurarea stilului purist. Alături de aceştia, partizanii reacţiei creştine, — entuziasmaţi de convertirea veşnic schimbătorului Giovanni Papini, — duc luptă impotriva amoralităţii D'Anunnziene şi post D'Anunnziene.

„Mercure de France" vede şi intr'aceasta o nouă manifestaţie morbidă a decadenţei.

© BCU Cluj